

Đurđina Lakošeljac

Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest umjetnosti

Arhivske vijesti o splitskim zlatarima 14. stoljeća

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

Primljen – *Received* 10. 8. 2020.

UDK 739.1(497.5Split)“13“

DOI doi.org/10.31664/ripu.2020.44/1.02

Sažetak

U Državnom arhivu u Zadru i Arhivu HAZU u Zagrebu čuva se dio građe nekadašnjeg arhiva Stare splitske općine, u kojoj se u sedamdesetak dokumenata spominju splitski zlatari 14. stoljeća. Autorica u radu

sabire otprije poznate i novootkrivene arhivske vijesti o tridesetak zlatara zabilježenih u splitskim arhivskim izvorima od 1341. do 1400. godine te temeljem njihove analize revidira i sintetizira spoznaje o njima.

Ključne riječi: *zlatarstvo, zlatari, Split, 14. stoljeće, arhivska građa*

Tijekom kasnoga srednjeg vijeka zlatarski je obrt bio razvijen u mnogim dalmatinskim komunama, a u takva gradska središta ubrajao se i srednjovjekovni Split, čija zlatarska ostavština 14. i 15. stoljeća danas predstavlja važan segment nacionalne zlatarske baštine. Premda pisani izvori upućuju na postojanje zlatarskog obrta u Splitu i u ranijim vremenima,¹ tek u spisima splitskih komunalnih bilježnika, cjelovitije sačuvanima od četrdesetih godina 14. stoljeća naovamo, nalazimo izdašnije podatke o zlatarima i zlatarskim djelima,² no u toj su građi do 1400. godine prisutne znatne praznine.³ Manjak arhivskih vijesti o narudžbama, ali i zlatarskim djelima anonimnih majstora, donekle nadomješta sačuvani korpus zlatarskih radova sakralne i profane namjene kojima je u literaturi već posvećena pozornost.⁴ Primjerice, u riznici splitske katedrale iz 14. su stoljeća sačuvani ostatci jedne srebrne oltarne pale, antropomorfni relikvijari, ophodna raspela i kaleži, a u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu i primjerci profanog zlatarstva, mahom nakita. Iako među sačuvanim djelima ima i onih izrađenih drugdje, sasvim je izvjesno da je tijekom 14. stoljeća u Splitu djelovalo više zlatarskih radionica koje su namirivale potrebe lokalnog stanovništva.⁵

U dosadašnjim istraživanjima kasnosrednjovjekovnoga splitskog zlatarstva, najmanje je pažnje posvećeno upravo zlatarima 14. stoljeća, o kojima fragmentarno sačuvana arhivska građa pruža tek skromne vijesti. Prva je imena

ondašnjih zlatara u literaturu uveo Giuseppe Praga,⁶ a potom je 1950. godine Cvito Fisković izradio prvi »indeks« zlatara.⁷ Pišući o umjetničkom obrtu u 15. i 16. stoljeću u Splitu, usputno se dotaknuo i splitskog zlatarstva prethodnog stoljeća, nabrajajući pritom poznate mu zlatare zabilježene u splitskim arhivskim izvorima. Tom je prilikom objavio signature dvadesetak dotad nepoznatih dokumenata o devetnaestorici zlatara.⁸ Širenju korpusa arhivskih vijesti o splitskim zlatarima 14. stoljeća u proteklih sedamdeset godina pridonijeli su i drugi istraživači,⁹ no sustavnije je proučavanje izostalo. S ciljem objedinjavanja svih poznatih podataka o splitskim zlatarima 14. stoljeća, u ovome radu donosimo relevantne izvode i tumačenja četrdesetak otprije poznatih dokumenata,¹⁰ kojima pribrajamo dvadeset devet novopronađenih arhivskih spisa. Sustavnije proučavanje izvora rezultiralo je proširenjem postojećeg indeksa zlatara,¹¹ ali i povećanjem broja arhivskih vijesti o već poznatim majstorima, čime su u nekim slučajevima revidirane dosadašnje spoznaje o njima.

Prvi dokument iz 14. stoljeća u kojemu je zabilježeno ime nekoga splitskog zlatara, predstavlja oporuka Kranislave, kćeri pokojnog Dobrina, sročena 14. studenog 1341. godine, u kojoj se među svjedocima pojavljuje zlatar Dujam Matulov (*Duymus quondam Matuli, Duimus Matuli*).¹² Uz tog se zlatara vezuje još šest spisa nastalih u razdoblju od 1341. do 1359. godine, ali tek jedan pruža vijesti o Dujmovu zlatarskom dje-

lovanju. Riječ je o ugovoru sastavljenom 16. prosinca 1341. godine, temeljem kojega saznajemo da je Dujam od Prviše Gavrana, prema nekome njihovom ranijem dogovoru, primio dvadeset libara s ciljem ulaganja u zlatarsko poslovanje tijekom dvanaest mjeseci.¹³ Dujam se obvezao novac uložiti u vlastite zlatarske poslove (izradu i prodaju predmeta), a po isteku godine dana Prviši vratiti glavnica, dok su dobit ili eventualni gubitak trebali dijeliti popola. Dakle, iz dokumenta je razvidno da je Prviša kao kreditor uložio novac, a zlatar se obvezao povjerenim sredstvima poslovati na obostranu korist. Međutim, o uspješnosti Dujmova poslovanja nemamo saznanja jer kasniji arhivski izvori o tome šute.¹⁴ Dujam je u spisima ponovno zabilježen 30. siječnja 1342. godine, još jednom tek u svojstvu svjedoka,¹⁵ a sasvim je izvjesno za njega moguće vezati i tri dokumenta nastala 4. studenog 1343. godine, koja se odnose na ostavštinu pokojnog zlatara Matula (**Matulus*).¹⁶ Premda u tim dokumentima Dujam, sin zlatara Matula, nije označen kao zlatar, očito je riječ upravo o zlataru Dujmu Matulovu. U prvom od triju dokumenata, Dujmu i njegovim sestrama – Dobri, Stojki i Desači – doplaćeno je pedeset libara za kuću koju je njihova pokojna majka Fumija, udovica pokojnog zlatara Matula, prodala Dobroslavu Mikšinom, mužu svoje kćeri Stojke.¹⁷ Iz dokumenta je vidljivo da je Dobroslav Fumiji prije isplatio osamdeset libara, a da je njezinim nasljednicima doplatio pedeset libara za kuću koja se nalazila u Splitu, u blizini kuće Bogdana Petrova iz Omiša, kuće Luke Brajanova i kuće Matulovih nasljednika. Po svemu sudeći, ta se građevina nalazila u blizini druge kuće koju su naslijedila Matulova djeca. Naime, istoga je dana sastavljen i spis u kojemu su navedena Matulova djeca međusobno podijelila očinska i majčinska dobra.¹⁸ Dvije udane sestre, Stojka i Dobra, dobile su svaka po trećinu dvaju zemljišta, čemu su pribrojene i već isplaćene dote u zlatu i lomljenom (?) zlatu;¹⁹ Stojka je za dotu dobila jednu potleušicu s pripadajućim zemljištem i zlatninu u vrijednosti trideset libara, a Dobra zlatninu u vrijednosti šezdeset libara. Njihova najvjerojatnije neudana sestra Desača naslijedila je posljednju trećinu dvaju zemljišta i polovicu roditeljske kuće s polovicom zlatarske radnje u Splitu, koju je podijelila s bratom Dujmom. Dujam i njegove tri sestre, kao nasljednici zlatara Matula, istog su dana prodali i jedan majčin vinograd na Dubu za pet dukata Stipanu Račiću, mužu Dujmove sestre Dobre.²⁰ Dujmov otac, zlatar Matul, posredno je posthumno zabilježen i u dva spisa od 15. prosinca iste godine, koji se odnose na dvojicu zetova spomenutog zlatara.²¹ U prvome je Prviša Gavran, kao izvršitelj oporuke Matulove pokojne žene Fumije, na dražbi prodao jedan vrt Dobroslavu Mikšinom za dvadeset četiri libre i jedan solad, a u drugome je Stjepan Račić, uime Prviše Gavrana i Dobroslava Mikšina, izvršitelja oporuke spomenute Fumije, isplatio šesnaest libara Ivanu Stjepanovu. To su ujedno posljednja dva od pet dokumenata u kojima se spominje zlatar Matul, dok je Dujam posljednji put zabilježen 23. studenog 1359. godine, pri potvrđivanju duga od dvadeset libara prema Prviši Gavranu.²² Dakle, iz sadržaja navedenih spisa moguće je zaključiti da je zlatar Matul djelovao u Splitu u prvim desetljećima 14. stoljeća (svakako prije 16. prosinca 1341. godine kada se spominje kao mrtav),²³ gdje je imao obiteljsku kuću s radnjom, koju

su nakon njegove smrti podijelili sin Dujam i kći Desača. O Matulovu životu i zlatarskom djelovanju nema sačuvanih podataka, ali je iz poznatih dokumenata moguće odrediti približnu vrijednost njegove i ženine ostavštine, koja je po svojoj prilici iznosila najmanje četrsto pedeset libara.²⁴ Je li Matulov sin Dujam zlatarski zanat izučio u radionici svoga oca, teško je reći, no sigurno je da se zlatarstvom bavio, na što upućuje ugovor o koleganciji²⁵ sklopljen s Prvišom Gavranom. Zlataru je možda bila potrebna financijska potpora u poslovanju ili je na taj način želio plasirati svoje proizvode na tržište i eventualnu dobit ponovno uložiti u poslovanje. Budući da je zlatarski zanat bio jedan od naprofitabilnijih,²⁶ kreditoru je to bila dobra prilika za oplodivanje vlastitog kapitala. Moguće je da je Dujam nakon Matulove smrti, kao možda još uvijek relativno mlad, naslijedio očev posao, zbog čega mu je bio potreban određeni kapital koji je u njegovo zlatarsko poslovanje uložila osoba bliska obitelji. O potonjem svjedoče dva dokumenta u kojima se Prviša spominje kao izvršitelj oporuke Fumije, Dujmove majke, što ukazuje na određene privatne veze među njima.

Četrdesetih godina 14. stoljeća u arhivskim se izvorima pojavljuje i zlatar Milgost Poznanov (*Milgostus filius Posnani*),²⁷ čije je ime prvi put zabilježeno 25. siječnja 1342. godine. Tada je od Nikole Lukina primio dotu za svoju ženu Bilu u iznosu od četrdeset osam libara u srebru i lomljenom (?) srebru, trideset dvije libre u stvarima i još šezdeset libara u novcu, što ukupno odgovara iznosu od sto četrdeset libara.²⁸ Navodno je Milgost 1343. godine radio za općinu, ali zasad nisu pronađene arhivske vijesti koje bi to potvrdile, kao ni one koje bi pružale podatke o njegovome zlatarskom poslovanju.²⁹ No poznato je da je 23. siječnja 1344. godine od Grgura Petrova Petrake za iznos od dvjesto (?) libara kupio potkrovlje kuće, nad katom Brate i preko puta kuće Filipa Dujmova.³⁰ Posljednji spomen zlatarova imena pronalazimo u računima komune iz siječnja 1346. (?) godine, u kojima je zlatar temeljem presude bio pozvan da komuni plati dvije libre i deset solada kazne.³¹

Zlatar Janucije (**Ianutius*) zabilježen je samo jednom, 4. veljače 1342. godine, kao zastupnik nekog Blaža Hrvatina;³² Januciju je Vukac Opačak imao platiti devetnaest libara i devetnaest solada do blagdana Velike Gospe za vino koje je preuzeo od rečenog Blaža.

Potom u dva navrata u splitskim izvorima nalazimo i zlatara Zanjola (*Çangnolus*, *Çagnolus*), čije se ime spominje u vezi nekih dugovanja. Iz spisa od 22. ožujka 1342. godine saznajemo da su Zanjolo i Rasimir Pribišić dugovali Teodoziju Leonovu [Albertiju] petnaest libara i osamnaest solada za vino koje su od njega kupili,³³ a dokument od 10. prosinca 1343. godine govori o Zanjolovu dugovanju od osamnaest libara i petnaest solada Maroju Henrikovu.³⁴ Čini se da je zlatar imao određene veze s Ankonom, jer su u dijelu dokumenta u kojemu stranke jamče svim svojim dobrima (u formuli) navedena i Zanjolova dobra u Ankoni, a na to možda upućuje i samo ime *Ça(n)gnolus*. Taj se zlatar više ne pojavljuje u splitskim bilježničkim spisima, pa navedena dva dokumenta za sada predstavljaju jedino svjedočanstvo njegova prisustva u Splitu.

Jedinu vijest o splitskim zlatarima Maroju (**Maroi*) i Perušiću (**Perusa*) pruža dokument od 30. siječnja 1344. godine, u kojemu stoji da je Stana, žena zlatara Maroja, prodala Dumnani, ženi zlatara Peruše, polovicu kuće s polovicom radnje *ad Pistorium*, u blizini kuće Nikole Lukinog, za pedeset pet libara.³⁵ Navedena prostorna odrednica spomenutu kuću s radnjom smješta na Trg Pisture ili predio Pisture, koji se nalazio sjeverozapadno od Dioklecijanove palače.³⁶

Nakon toga pojavljuje se velika lakuna od čak petnaest godina bez ijedne vijesti o zlatarima, da bi 3. ožujka 1359. godine bio sklopljen prvi poznati ugovor o zlatarskom naukovanju sačuvan u splitskoj arhivskoj građi 14. stoljeća; u njemu se navodi da je neki zlatar Vukac ili Volkač (*Volçac*) primio na osmogodišnji nauk Vukoslava (Volkoša), brata Pripkova.³⁷ Vukoslav se pritom obvezao da će vjerno služiti, živjeti i raditi s majstorom Vukcem sljedećih osam godina, a zlatar se zauzvrat obvezao njega hraniti, odijevati i izučiti ga zlatarskom zanatu te mu po isteku naukovanja dati zlatarski alat i odjeću. Iz sadržaja dokumenta vidljivo je da se radi o standardnom ugovoru te vrste kakvi su u to vrijeme sklapani i u drugim dalmatinskim komunama,³⁸ a taj je spis ujedno i jedina potvrda Vukčeva bavljenja zlatarskim zanatom. Međutim, zlatar istoga imena spominje se u izvorima u više navrata, ali temeljem sadržaja dokumenata nije moguće utvrditi odnose li se spisi na već spomenutog Vukca ili pak na neku drugu osobu ili čak više njih. Naime, zlatar je nekad zabilježen samo imenom, jednom je poblize određen patronimom, a tri puta nadimkom, što otežava identifikaciju. Tako je, primjerice, 31. ožujka 1359. godine zabilježen zlatar Vukac Kranislavov (*Volçac aurifex filius Cranislavui*) koji je Veselku Budislavovu dao u zakup neku obradivu zemlju veličine šesnaest vretena.³⁹ Kako pritom nije označen titulom majstora, moguće je da se ne radi o gore navedenom Vukcu koji je u dokumentu naveden kao *magistro Volçac aurifex*.⁴⁰ Potom je 11. lipnja iste godine spomenut neki zlatar Vukac kojega je njegova žena Mateja, kći pokojnog zlatara Klapa (**Clappus*), imenovala izvršiteljem svoje oporuke.⁴¹ Prema Matejinoj posljednjoj volji, dotu od trideset libara i sve njene stvari trebala su naslijediti njihova maloljetna djeca. Taj testament ujedno sadrži jedinu dosad poznatu vijest o zlataru Klapu, puncu zlatara Vukca, koji je 1359. godine već bio mrtav. Nekog zlatara Vukca (*Volçac*) pronalazimo i u dokumentu od 17. svibnja 1360. godine u kojemu je Radošu Serčiću upućen poziv za otkup pet naušnica založenih za dvadeset groša kod spomenutog zlatara.⁴² Da Radoš srebrne naušnice nije otkupio, vidljivo je iz spisa od 31. svibnja kada su one prodane na dražbi za trinaest (?) groša.⁴³ Pola godine kasnije, 9. studenog 1360. prvi je put spomenut zlatar Vukac zvani Stameta (*Volçac aurifex prenomnatus Stameta, Uolcaz aurifex uocatus Stameta*), koji je potvrdio dug od četrdeset dvije libre i trinaest solada za tkanine koje je kupio od Teodozija Leonova [Albertija].⁴⁴ Budući da je to ujedno i jedini poznati dokument nastao za zlatarova života, vrijeme njegove smrti moguće je smjestiti između 9. studenog 1360. i 20. listopada 1366. godine. Naime, toga je dana zabilježeno neko zemljište nasljednika zlatara Stamete nasuprot Visokom, što otkriva da je zlatar u to doba već bio mrtav.⁴⁵ On je pritom označen samo nadimkom, ali je gotovo sigurno riječ o zlataru Vukcu

zvanom Stameta, koji je posthumno zabilježen i 13. studenog 1370. godine; tada je njegova udovica Marica potvrdila da su joj izvršitelji oporuke njenoga pokojnog muža dali sve što joj je po toj oporuci pripadalo – tkanine, srebrninu i dvadeset libara godišnje.⁴⁶ Dakle, u razdoblju od 1359. do 1370. godine sročeno je ukupno osam dokumenata u kojima pronalazimo ime zlatara Vukca. Premda bi vremenski raspon od svega desetak godina mogao ukazivati na to da se radi o jednoj osobi, nedostatak jasnijih pokazatelja onemogućava donošenje takvog zaključka.⁴⁷

Donekle je slična situacija i sa zlatarom Ivanom koji se u izvorima javlja od 1359. do 1369. godine, a koji je u određenom broju dokumenata zabilježen samo imenom. Ipak, za razliku od imena *Volçac*, oblici imena *Iuannes* i *Yuanes* znatno su rjeđe korišteni u arhivskoj građi pa je utoliko jednostavnije tog zlatara identificirati kao Ivana Jakovljeva (Jakobića) (*Iuannes Iacobi, Yuanes Iacobich*).⁴⁸ Njegova je zlatarska djelatnost posvjedočena u čak pet od ukupno sedam poznatih dokumenata,⁴⁹ pa tako već iz najranijeg spisa saznajemo da je 15. travnja 1359. godine majstor Ivan na šestogodišnji nauk primio Jurja/Đurđa Kranojeva, nećaka Radomira Kustragića Vlahu.⁵⁰ Pritom se Juraj obvezao sa zlatarom živjeti i raditi, a majstor se zauzvrat obvezao Jurja podučiti zlatarskom umijeću te mu po isteku naukovanja dati zlatarski alat.⁵¹ Prilikom sklapanja ugovora o naukovanju Radomir Kustragić je zlataru platio trideset libara za neki dokument (*pro documento ipsius Iurgii*), pa se postavlja pitanje je li možda riječ o avansnom plaćanju majstorskog ispita koji je Juraj trebao položiti po završetku naukovanja. Godinu dana kasnije, 22. svibnja 1360. godine Ivan je pod sličnim uvjetima na četverogodišnji nauk primio Klapca Miloševića.⁵² Budući da je Ivan već nakon godinu dana na nauk uzeo drugog učenika, postavlja se pitanje je li do toga došlo zbog povećanja posla ili nekih drugih, nama nepoznatih razloga. Nakon poduže stanke, zlatar je ponovno spomenut 3. veljače 1369. godine, i to kao Ivan, sin pokojnog Jakova, kada je jamčio za Jurja Otolčića koji je s Dubravcem Geršanovićem imao dug prema Petru Ivanovu iz Splita.⁵³ Potom je 14. veljače iste godine na šestogodišnji zlatarski nauk primio Vlatka Obrinovića iz Cetine.⁵⁴ Ugovor je sklopljen prema običajima splitske komune, ali kako je Vlatko samostalno stupio na nauk, moguće je da je bio nešto starije dobi. Zlatar je već idućeg dana, 15. veljače 1369. godine spomenut u još jednom spisu, kojim je Frane Nikolin potvrdio da su ranije spomenuti Dubravec Gržanović i Juraj Otolčić podmirili dug od dvjesto sedamdeset libara prema Petru Ivanovu, čime je zlatar Ivan razriješen jamstva za rečenog Dubravca, na koje se obvezao 3. veljače.⁵⁵ Dva mjeseca kasnije, 14. travnja 1369. godine Ivan je sklopio ugovor o koleganciji na godinu dana s postolarom Kršulom (ili Krešulom) Cibrolićem, prema kojemu je iznos od četrdeset libara trebao uložiti u svoje zlatarsko poslovanje.⁵⁶ Tom je prilikom Kršul na sebe preuzeo sve rizike, a zlatar se obvezao da u tom periodu neće napuštati grad te da će po isteku ugovora kreditoru vratiti glavnice i dati mu trećinu dobiti. Čini se da je Ivan navedeni kapital dobro uložio jer je već 16. rujna iste godine s Kršulom sklopio drugi takav ugovor na godinu dana,⁵⁷ u kojemu je zlatar kapital od četrdeset libara trebao uložiti pod istim

uvjetima kao i u prethodnom. Očito je Kršul imao povjerenja u zlatara Ivana i njegovo poslovanje, u kojemu je vidio priliku za dobar i stabilan način oplemenjivanja vlastitog kapitala. Ugovori koje je Ivan sklopio s Kršulom ilustriraju praksu ulaganja kapitala u zlatarsku djelatnost kao jednu od najprofitabilnijih obrtničkih djelatnosti,⁵⁸ ali možda ukazuju i na određene financijske probleme zlatara, kojemu su za daljnje poslovanje bila nužna novčana sredstva. Iako je odredbom Statuta iz 1367. godine određeno da obrtnici na naukovanju moraju imati barem jednog učenika,⁵⁹ ugovori o naukovanju koje je Ivan sklopio s trojicom učenika indikativni su za poznavanje uvjeta i običaja zlatarskog šegrtovnja u splitskoj komuni, jer su takvi spisi u splitskoj arhivskoj građi 14. stoljeća malobrojni.⁶⁰ Nažalost, Ivanovim se učenicima u spisima gubi svaki trag, pa nije moguće utvrditi jesu li uvjeti ugovora ispunjeni, odnosno jesu li Juraj Kranojev, Klapac Milošević i Vlatko Obrinović izučili zlatarsko umijeće i bavili se zlatarskim zanatom.

Od 1360. do 1412. godine u splitskim se spisima pojavljuje i neki zlatar Juraj/Đurađ (**Iurgius, Georgius*), naveden bez patronima, podrijetla ili neke druge odrednice. Budući da su dokumenti nastali u rasponu od četrdesetak godina, vjerojatno se odnose na više zlatara istoga imena. Poznato mi je deset takvih spisa,⁶¹ od kojih je tek tri, s više ili manje sigurnosti, moguće datirati u 14. stoljeće. Prvi u nizu nosi nadnevak 17. kolovoza 1360. i odnosi se na poziv upućen zlataru Jurju koji je iz zaloga trebao otkupiti srebrnu kupu za trinaest libri i četiri solda,⁶² a preostala dva dokumenata mogla su nastati između 1389. i 1402. godine.⁶³ Tako je neki zlatar Juraj 4. travnja (ne zna se koje godine) zabilježen među svjedocima,⁶⁴ a 8. travnja kupio je trideset pet modija vapna za cijenu od sedamnaest libara.⁶⁵ Potonji je dokument možda moguće dovesti u izravniju vezu sa zlatarom Jurjem Ivanovim iz Zagreba (*Georgius Iohannis, Georgius aurifex de Gugrabria, Georgius de Čagabria, Georgius Iohannis de Zagrabria*), koji je 17. svibnja kupio stotinu modija vapna,⁶⁶ a dan prije toga (16. svibnja) na sedmogodišnje naukovanje primio Stipana Ivanova Dujmikifu.⁶⁷ Na Jurja Ivanova iz Zagreba odnosi se i vrlo oštećen dokument od 15. prosinca 1391. godine, u kojemu se zlatar spominje u vezi zakupa (?) uroda s posjeda u vlasništvu neke crkve (?),⁶⁸ te dokument od 8. prosinca 1395. godine, kada je za deset libara kupio drvenu kućicu u splitskom predgrađu.⁶⁹ Po svemu sudeći, riječ je upravo o zlataru koji je od 26. rujna 1381. do 12. lipnja 1386. godine zabilježen u Zadru, gdje je živio s obitelji, radio i surađivao s drugim zlatarima te primio barem jednog učenika na nauk.⁷⁰ Budući da se u zadarskim izvorima nakon toga više ne pojavljuje, vjerojatno je upravo između 1386. i 1391. godine preselio u Split, gdje je imao svoju radnju i primio učenika na nauk. Na istu se osobu nedvojbeno odnosi i spomen »zlatara Jurja Ivanova iz Splita koji je umro u Senju«, u dokumentu sročenom u Zadru 7. veljače 1402. godine,⁷¹ koji potvrđuje da je dulje vremena bio nastanjen u Splitu.

Kada je riječ o poslovnom udruživanju zlatara djelatnih u Splitu, jedino takvo svjedočanstvo pronađeno je u ugovoru od 31. ožujka 1361. godine, kojim su zlatari Jakov Rolandov iz Piacenze i Pavao iz albanskog Drivasta (Drišta) sklopili poslovno partnerstvo.⁷² Je li povod tome bila neka značajnija

narudžba ili tek potreba dvojice došljaka da udruže snage u tuđini, teško je reći jer o njima nema drugih vijesti.

U izvorima se potom pojavljuje i neki zlatar Ivan (*Zuanne*), koji je 2. studenog 1362. godine zabilježen u ulozi svjedoka, u spisu u kojemu je fratar Kuzma iz Šibenika, gvardijan samostana Male braće u Splitu, izjavio da je od Petra Zore, sina i izvršitelja oporuke Stasije, sestre Teodozija Leonova [Albertija], primio deset libara.⁷³ Budući da izostaju patronim ili neka druga odrednica, nije moguće pouzdano utvrditi o kojem je od zlatara tog imena riječ,⁷⁴ a isti je slučaj i s dokumentom od 3. kolovoza 1369. godine, u kojemu se spominje kuća zlatara Ivana (*Iohannes*) u »starom gradu« u Splitu.⁷⁵

Zlatar Ivan Gerardinov iz Pesara (*Iohannes Gerardini de Pesauro*), zasigurno najznačajnija ličnost splitskog zlatarstva 14. stoljeća, i njegov otac zlatar Gerardin iz Pesara (*Gerardinus de Pesauro*) spominju se u zadarskim i splitskim izvorima između 1361. i 1382. godine.⁷⁶ Gerardin Ivanov uglavnom se navodi posredno, u spisima koji se odnose na njegova sina Ivana, a njegova je nazočnost u Splitu potvrđena samo jednim dokumentom iz 1376. godine.⁷⁷ S druge strane, Ivan Gerardinov pojavljuje se u zadarskoj arhivskoj građi između 6. ožujka 1361. (?) i 17. ožujka 1366. i ponovno od 17. veljače 1373. do 21. lipnja 1382. godine.⁷⁸ U međuvremenu je moguće pratiti njegov boravak Splitu, gdje se ponovno javlja i 1376. godine.⁷⁹ O razlozima Ivanova odlaska u Split govori spis koji je 11. ožujka 1366. godine sročeno u Zadru, a u kojemu je na jednogodišnji rad primio zadarskog zlatara, majstora Kolana Ivanova.⁸⁰ Naime, Ivan se Kolanu obvezao dati izrazito visoku plaću od čak četrdeset dukata, pod uvjetom da Kolan vjerno i vrijedno radi u njegovoj radionici u Splitu, čemu je povod vjerojatno bila narudžba za izradu reprezentativne srebrne pale za splitsku katedralu.⁸¹ Tako je 16. kolovoza 1366. godine Ivan prvi put zabilježen u splitskoj arhivskoj građi, u spisu u kojemu je kovaču Bodi Slavogostovu iz Zadra pozajmio trideset jedan dukat.⁸² Iz dosad nepoznatog dokumenta od 6. listopada iste godine, saznajemo da je Ivan Gerardinov iz Pesara, tada stanovnik Splita, pozajmio zlataru Kolanu Ivanovu iz Zadra, stanovniku Splita, pedeset libara.⁸³ Premda tom prilikom Ivan nije označen kao zlatar, sigurno je da se imenska formula *magister Iohannes filius magistri Gerardini de Pesauro* odnosi upravo na njega, a razvidno je i da su u to vrijeme obojica zlatara već živjela u Splitu. Nakon poduze stanke, Ivan Gerardinov se u splitskim spisima ponovno javlja 31. siječnja 1369. godine i to u ulozi svjedoka,⁸⁴ a 19. veljače iste godine u ulozi procjenitelja vrijednosti jednoga izgubljenog nakovnja.⁸⁵ U potonjem dokumentu Ivan Pavlov Mađar⁸⁶ izjavljuje da je krivnjom Jurja Tvrdanova iz Šibenika izgubio nakovanj i čekić, pa spomenuta dvojica dogovaraju način naknade štete temeljem procjene vrijednosti izgubljenih stvari, koju su izvršili zlatar Ivan iz Pesara i Ivan Pavlov Mađar. Dana 20. srpnja 1369. godine u Splitu je sastavljen najznačajniji dokument o spomenutom zlataru, koji se odnosi na izradu srebrne pale u splitskoj stolnoj crkvi.⁸⁷ Ivan je tom prilikom izjavio da je od Zancija Dujmova, rizničara splitske katedrale, i Ivana Prvoslavova, zastupnika katedrale, primio tristo devetnaest dukata i petnaest i pol groša kao nagradu za rad na srebrnoj pali te dvadeset dvije unce zlata i osamnaest dukata za njenu pozlatu. Međutim, istoga

je dana registriran i spis u kojemu su spomenuti rizničar i zastupnik katedrale, zbog sumnje u kvalitetu pozlate, tražili da se s pale izvade tri lika – jedan bolje, jedan srednje i jedan slabije pozlaćen – s ciljem slanja na procjenu u Veneciju.⁸⁸ Vjerujući u kvalitetu obavljenog posla, s time se sutradan složio i sam zlatar Ivan,⁸⁹ ali je na procjenu trebalo pričekati više od godinu dana. U međuvremenu je u »starom gradu« u Splitu (13. kolovoza 1369. godine) zabilježena kuća nekog zlatara Ivana, moguće upravo Ivana Gerardinova iz Pesara.⁹⁰ Kvaliteta Ivanova rada na pali splitske stolne crkve potvrđena je 12. siječnja 1371. godine, kada su majstor Santilin (!) Perini iz Bologne, stanovnik Venecije, i Mlečanin Antonio Veldramin (Vendramin) utvrdili da je pozlata bila u skladu s dogovorom.⁹¹ Ivan Gerardinov se u splitskim izvorima ponovno spominje tek 24. lipnja 1376. godine, u dokumentu u kojemu je potvrdio dugovanje od sedamnaest dukata Antoniju iz Fontane Rosse,⁹² te 12. srpnja iste godine, kada je podmirio dio navedenog duga.⁹³ U splitskim je izvorima posljednji put zabilježen između 9. i 13. listopada 1376. godine, kada je u njegovo ime njegov otac Gerardin primio pedeset dukata.⁹⁴ To je ujedno i jedini spis u splitskoj arhivskoj građi koji potvrđuje Gerardinov boravak u Splitu. U razdoblju od 1376. do 1382. godine zlatar Ivan zabilježen je u još desetak zadarskih dokumenata,⁹⁵ ali se u splitskoj arhivskoj građi više ne pojavljuje.

Spomenuta srebrna pozlaćena pala, načinjena za glavni oltar splitske prvostolnice, u međuvremenu izgubljena,⁹⁶ jedini je dosad poznati Ivanov rad, a zbog te se narudžbe vjerojatno nastanio u Splitu. Temeljem zapisa iz kasnijih inventara splitske stolne crkve i njezine riznice moguće je zaključiti da je pala bila srebrna, pozlaćena i velika (*magna*) te da je imala niz likova svetaca izvedenih u reljefu ili punoj plastici, koje je po potrebi bilo moguće s nje izvaditi, a po svemu sudeći, na njoj se nalazio i emajlirani dio s potpisom zlatara.⁹⁷ Činjenica da je tako važna narudžba bila povjerena upravo Ivanu Gerardinovu iz Pesara, ukazuje na visoku razinu njegova zlatarskog umijeća,⁹⁸ ali i na to da u Splitu nije bilo zlatara doraslih tom zadatku.

Takvu misao potvrđuje i činjenica da je Ivan Gerardinov za svog pomoćnika izabrao zadarskog zlatara Kolana Ivanova (*Colanus quondam Iohannis de Iadra*), koji je u Split preselio vjerojatno upravo zbog tog posla. Kolana pronalazimo samo u jednom splitskom dokumentu, onom od 6. listopada 1366. godine, kada je kao stanovnik Splita, od Ivana Gerardinova pozajmio pedeset libara, za koje je jamčio svim svojim dobrima u Splitu i Zadru.⁹⁹ Riječ je o zlataru Nikoli (Kolanu) Ivanovu (Juanovu) Parkoševiću iz Zadra, koji se u razdoblju od 14. ožujka 1350. godine pa sve do odlaska u Split 1366. godine, spominje u zadarskim izvorima.¹⁰⁰ Poznato je da je Kolan u Zadru imao uhodanu radionicu u kojoj je već 1350. godine primio učenika na višegodišnji nauk,¹⁰¹ te da je srebrne predmete profane namjene izrađivao i za naručitelje iz drugih gradova.¹⁰² Kao što je već spomenuto, o kvaliteti njegovoga zlatarskog umijeća svjedoči ugovor sročeni 11. ožujka 1366. godine, kojim se obvezao na jednogodišnji rad kod uglednog zlatara Ivana Gerardinova iz Pesara, za plaću veću od četrdeset dukata, vjerojatno kako bi mu pomogao u izradi srebrne pale za splitsku katedralu.¹⁰³ Iako je

Kolan zabilježen u čak jedanaest zadarskih spisa, njegovo je prisustvo u Splitu potvrđeno tek jednim dokumentom koji ujedno predstavlja i posljednji poznati spomen tog zlatara.¹⁰⁴

Dana 29. svibnja 1368. godine u splitskoj je građi spomenut zlatar Radin Petković (*Radinus Petchouich*) kojemu se Bernard Chiarini (?) iz Firence obvezao isplatiti dotu za svoju služavku Stojku, Radinovu buduću ženu, u iznosu od stotinu trideset libara.¹⁰⁵ Dota mu je, uvećana za još dvadeset libara, isplaćena 18. lipnja iste godine.¹⁰⁶

Među zlatare koji su posvjedočeni tek s po jednim dokumentom ubraja se zlatar Jarko Radmušević (**Iarchus Radmuseuich*),¹⁰⁷ zabilježen u Splitu 6. kolovoza 1368. godine, kada je kao stanovnik Splita od Nikole Dešinog zakupio oko trideset vretena obradive zemlje.¹⁰⁸ O zlataru Budislavu Dragoyeviću (*Budislaus Dragoyeuich*) govori samo dokument od 15. listopada 1369. godine, iz kojega saznajemo da je s nekim Radislavom Ljupšićem zamijenio vinograd na Dilatu.¹⁰⁹ Slično je i sa zlatarom Matkom Radoslavićem iz Dubrovnika (*Matchus Radoslauich de Ragusio*), stanovnikom Splita, koji je 5. studenog 1369. godine od postolara Jurja Dobrolovića iz Dubrovnika pozajmio devet dukata i devet groša koje se obvezao vratiti za godinu dana.¹¹⁰

Nakon što ga je 4. studenog 1369. godine otac poslao na naukovanje u Veneciju,¹¹¹ zlatar Nikola Marinov Stasolić (*Nicola Marini Stasolich*) zabilježen je u dvama splitskim dokumentima osamdesetih godina 14. stoljeća te u jednom početkom 15. stoljeća.¹¹² Dana 13. veljače 1385. godine kupio je trećinu drvene kuće s radnjom u splitskom predgrađu (na Pisturi?), kod crkve sv. Ciprijana, za petnaest libara,¹¹³ a 9. svibnja (nezabilježene godine) na naukovanje je primio Marina Lukina iz Omiša (*Marinus filius quondam Luce de Almissio*).¹¹⁴ Ugovor je sklopljen na četiri godine, a iz dokumenta je razvidno da je Marin Lukin sam stupio na nauk, što znači da je bio punoljetan. Čini se da se to dogodilo 1389., 1390. ili najkasnije 1391. godine. Naime, 2. veljače 1396. godine zabilježen je zlatar Marin Lucić (Lukić) (*Marinus Lucich*), najvjerojatnije prije spomenuti Marin Lukin iz Omiša, kojemu je Milka, žena Ivana Prpčića iz Splita, oporučno ostavila neke stvari.¹¹⁵ Ako je riječ o istoj osobi, Marin je u veljači 1396. godine označen kao zlatar, što znači da je četverogodišnje naukovanje završio najkasnije u svibnju 1395. godine – a moguće i godinu ili čak dvije godine ranije – pa to spomenuti ugovor o naukovanju smješta između 1389. i 1391. godine. To je ujedno i posljednji poznati dokument u kojemu se spominje zlatar Marin Lucić.

Zlatar Radoš Voletić (*Radossius Uoletich, Radissius Uoletich*) prvi je put zabilježen 19. siječnja 1371. godine, kada je, kao izvršitelj oporuke Krajka Radigostića i njegove žene Tvrdne, na dražbi prodao njihov vinograd kod Smokovića,¹¹⁶ a u izvorima se spominje još samo 28. prosinca iste godine, kada je od svoje žene Dobrice primio dotu u vrijednosti pedeset libara.¹¹⁷

U spisu od 23. travnja 1371. godine zabilježena su imena zlatara Kuzme (**Cusma de Posega*) i Mateja iz Požege (*Matheus de Posega*), čiji su sinovi, nastanjeni u Splitu, sklopili ugovor.¹¹⁸ Naime, krznar Dionizije, sin zlatara Kuzme iz Požege,

stanovnik Splita, uzeo je za slugu Ivana, sina zlatara Mateja iz Požege, pa su tom prilikom spomenuti i njihovi očevi, zlatari.

Pet godina nakon toga, u splitskoj arhivskoj građi zabilježen je zlatar Radohna Pet(i)ković (*Radochena Petchouich, Radochena Petichouich*), kojemu je 10. svibnja 1376. (?) godine Danica, udovica Splićanina Kranina Nepeka, dala svoga sina Petra na sedmogodišnje naukovanje.¹¹⁹ Da je Petar taj zanat i izučio, potvrđuje nekoliko dokumenata kasnijeg datuma u kojima se spominje kao zlatar.¹²⁰ Radohna je u izvorima posljednji put zabilježen 29. travnja 1385. godine, kada je sa svojom ženom Dobricom, od Deše Dešine posudio sedamdeset tri libre.¹²¹

Dana 27. svibnja 1376. godine u splitskim se izvorima pojavljuje i zlatar Kršul/Krešul Stipanović iz Zadra (*Crexolus/Crescolus Stipanouich de Iadra*), stanovnik Splita, prilikom prodaje polovice kuće i polovice konobe u Trogiru za stotinu trideset libara.¹²² Riječ je o zlataru koji je petnaestak godina ranije, 5. prosinca 1361. (?) spomenut u jednome zadarskom spisu, u kojemu je tražio poništenje presude donesene na njegovu štetu.¹²³ Očito je Kršul iz Zadra bio preselio u Trogir, a potom se nastanio u Splitu.

U spisima iz iduće godine spominje se zlatar Jarko Radoslavić iz Imote (*Iarchus Radoslauich de Ymota*).¹²⁴ Iz dokumenta sročenog između 21. i 28. ožujka 1377. godine vidljivo je da je sa svojom ženom Dragačenom kupio zemljište na posjedu samostana sv. Klare za trideset pet libara.¹²⁵ Premda u dokumentu stoji da su isplatili rečeni iznos, sljedeći spis na istom listu potvrđuje da su platili samo dvadeset libara, a da su se ostatak iznosa obvezali podmiriti do blagdana sv. Mihovila.¹²⁶ Zlatar je posljednji put spomenut 1. travnja iste godine, u dokumentu u kojemu je izjavio da je primio dotu za svoju ženu Dragačenu u iznosu od stotinu šezdeset šest libara i dvanest solada u novcu i srebru.¹²⁷ Nažalost, navedeni spisi ne sadržavaju nikakve indicije o Jarkovu zlatarskom poslovanju.

Potom je 30. travnja 1385. godine među bratimima bratovštine Sv. Duha naveden neki zlatar Nikola (*Nicola*),¹²⁸ ali kako je u imenskoj formuli izostavljen patronim, nije moguće utvrditi je li riječ o zlataru Nikoli Marinovu Stasuliću, Nikoli Markovu ili nekom trećem.

Spomenuti zlatar Nikola Markov (Marević) (*Nicola Marcii, Nicola Mareuich*) zabilježen je u arhivskoj građi na prijelazu stoljeća u ukupno pet dokumenata. Dana 22. prosinca 1395. godine¹²⁹ i 10. veljače 1396. godine¹³⁰ naveden je među svjedocima, dok se u dokumentima iz 1412. godine spominje kao pokojni. Upravo iz potonjih saznajemo da je imao određene veze s nekim zlatarom Jurjem i zlatarom Petrom Kraninovicem¹³¹ te da je od priora splitskih dominikanaca primio četrnaest unci srebra,¹³² zacijelo za izradu nekog srebrnog predmeta, ali je u međuvremenu umro, pa je spomenuto srebro vraćeno.

Već spominjani zlatar Petar Kraninov (Kranojević) Nepek (*Petar Cranoeuich Nepech*),¹³³ koji je zlatarskom umijeću podučen u radionici zlatara Radohne Pet(i)kovića,¹³⁴ prvi je put kao zlatar zabilježen 1. siječnja 1396. godine, u spisu u kojem se pojavljuje u ulozi svjedoka.¹³⁵ Iz toga je moguće zaključiti da je sedmogodišnji ugovor o naukovanju uspješno

ispunjen. Petrovo je ime u splitskim arhivskim izvorima moguće pratiti do 1445. godine, kada se spominje kao pokojnik, ali ni u njima nema podataka o Petrovoj zlatarskoj djelatnosti jer se uglavnom pojavljuje u ulozi izvršitelja oporuke zlatara Nikole Markova.¹³⁶

S Petrom Kraninovicem (Kranojevićem) Nepekom zaključuje se niz dokumenata poznatih splitskih zlatara 14. stoljeća, koji u ovom trenutku broji trideset dva imena.¹³⁷ Teško je reći koliko je zlatara u tom periodu istodobno radilo u Splitu, no izgleda da ih je najviše bilo šezdesetih i sedamdesetih godina 14. stoljeća, kada ih je u gradu spomenuto dvadeset. Mada ih je većina zabilježena u svega jednom ili dva dokumenta, indikativno je da upravo iz tog perioda potječu gotovo svi ugovori o zlatarskom naukovanju. S obzirom na karakter bilježničkih spisa, zlatari se u njima uglavnom pojavljuju kao privatne osobe ili u svojstvu svjedoka, a tek se mali broj dokumenata tiče njihovog poslovanja, što onemogućava detaljniju analizu razvijenosti zlatarskog obrta. Ipak, nekolicina spisa izravniije vezana uz djelatnost pojedinih zlatara pruža stanoviti uvid u neke aspekte funkcioniranja tog obrta u Splitu. Tako, primjerice, ugovori o stupanju učenika na nauk zorno svjedoče o prenošenju zlatarskog umijeća na nova pokoljenja, što je postupno rezultiralo procvatom zlatarstva u 15. stoljeću.¹³⁸ Duljina naukovanja nije bila ujednačena; neki su učenici zanat izučavali četiri, neki šest, a neki sedam ili čak osam godina, ali tek dvojicu šegрта u kasnijim izvorima pronalazimo među zlatarima. Premda se ugovori o naukovanju u detaljima razlikuju, njihova je temeljna forma u osnovi bila ista. Učenik je obećavao da će s majstorom živjeti, raditi i vjerno služiti njemu i njegovoj obitelji te da neće krasti i od njega pobjeći, a majstor se zauzvrat obvezivao učenika hraniti, odijevati i izučiti ga zanatu te mu po isteku ugovorenog roka dati zlatarski alat i novu odjeću. Ti su zlatari, uz dvije iznimke, nosili titulu *magister* koja ih je označavala zlatarskim majstorima. Osim zlatara za koje je potvrđeno da su podučavali šegрте, tom su titulom označavana još dvojica – Ivan Gerardinov iz Pesara i Kolan Ivanov iz Zadra. Dok za Ivana Gerardinova nema sačuvanih ugovora o naukovanju, za Kolana je poznato da je u Zadru imao učenika.¹³⁹ Da su obrtničke djelatnosti, pa tako i zlatarska, bile nužne za razvoj gradskog gospodarstva, potvrđuje i odredba Splitskog statuta iz 1367. godine, po kojoj su svi splitski obrtnici na naukovanje morali primiti barem jednog učenika,¹⁴⁰ a o kvaliteti srebra svjedoči pravna regulativa kojom je bila zabranjena izrada predmeta od plemenitih kovina loše kakvoće, pod prijetnjom kazne.¹⁴¹ Osim odredbi Statuta i sačuvanih ugovora o naukovanju, vijesti o poslovanju splitskih zlatara sadrže i ugovori o poslovnom udruživanju radi zajedničkog ostvarivanja dobiti.

Budući da ugovori o narudžbama nisu sačuvani, a da su spisi o samim djelima iznimno rijetki,¹⁴² autori sačuvanih radova i dalje ostaju anonimi. Monumentalna srebrna pala zlatara Ivana Gerardinova iz Pesara načinjena za katedralu sv. Dujma nepovratno je izgubljena, pa ni o njegovu zlatarskom umijeću nije moguće ništa određenije reći. Ipak, sačuvani dokumenti omogućuju utvrđivanje kronoloških parametara i formiranje korpusa splitskih zlatara, a donekle pružaju i uvide u njihovo obiteljsko i imovinsko stanje. To, pak, pomaže u postavljanju

nju temelja za buduću rekonstrukciju cjelovitijeg prikaza umjetničkih strujanja u Splitu 14. stoljeća. Usustavljanjem i analizom arhivskih vijesti iz tog doba otvoren je put jasnijem

sagledavanju splitskoga kasnosrednjovjekovnog zlatarstva, kako u 14. tako i u 15. stoljeću, koje, međutim, još uvijek vapi za sustavnijim, iscrpnijim i sveobuhvatnijim istraživanjima.

Bilješke

- 1
Prema navodu C. Fiskovića, koji se pozvao na Franju Račkoga i Tomu Arhidakona, prva poznata imena zlatara na splitskom području zabilježena su već u 11. stoljeću, kada su u Poljičkom primorju spomenuti zlatari Grupša i Đuro (Juraj), a u Splitu neki zlatar nepoznatog imena, koji je bio poslan u Antiohiju na izučavanje zlatarskog umijeća da bi po povratku za nadbiskupa Lovru izradio razne predmete. U Splitu su u drugoj polovici 12. ili početkom 13. stoljeća zabilježena braća iz Zadra, Matej i Aristodije, koji su se bavili zlatarstvom i slikarstvom, a u arhivskim je izvorima 1255. godine kao svjedok naveden i neki zlatar Otulis (CVITO FISKOVIĆ, Umjetnički obrt XV.–XVI. stoljeća u Splitu, u: *Zbornik Marka Marulića 1450.–1950.*, Zagreb, 1950., 127–164, 149–150; MLADEN ANČIĆ, Registar Splitskog kaptola, *Fontes*, 20 /2012./, 27–230, 59).
- 2
Na veći broj zapisa o obrtnicima, pa tako i zlatarima, utjecao je procvat komunalne bilježničke prakse nakon pravnog uređenja splitske komune i kodificiranja Splitskog statuta 1312. godine (MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ, Društvena i gospodarska slika splitske komune u 14. stoljeću na temelju analize bilježničkih spisa, u: Željko Radić et al. (ur.), *Splitski statut 1312. godine: Povijest i pravo*, Split, 2015., 395–439, 395–396).
- 3
Najstariji sačuvani spisi Stare splitske općine (bilježnika Ivana pok. Čove iz Ankone) potječu iz 1341. godine, pa su tom godinom datirane prve isprave u kojima se spominju splitski zlatari 14. stoljeća. Dva sveščića spisa navedenog bilježnika objavljena su 2002. godine (JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR, *Spisi splitskog bilježnika Ivana pok. Čove iz Ankone od 1341. do 1344. /Splitski spomenici, prvi dio, Splitski bilježnički spisi, sv. I; Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, sv. 53/*, Zagreb, 2002.).
- 4
Unatoč tome, uglavnom je riječ o kataloškim obradama sačuvanih djela, koje počivaju na uopćenim komparacijama i okvirnim datacijama, dok su pojedinačne studije izrazito rijetke. O sačuvanim zlatarskim djelima 14. stoljeća više u: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1), 154; KRUNO PRIJATELJ, Srebrne pale splitske stolne crkve, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku*, 1 (1952.), 247–253; ANGELO LIPINSKY, Goldene und silberne Antependien und Retablen des Mittelalters in Italien, *Das Münster*, 13 (1960.), 89–105; KRUNO PRIJATELJ, Srebrne pale splitske stolne crkve, u: Kruno Prijatelj, *Studije o umjetninama u Dalmaciji I*, Zagreb, 1963., 17–23, s dodatkom o knjizi A. Lipinskog; CVITO FISKOVIĆ, Talijansko-južnoslavenski odnosi u likovnoj umjetnosti tokom stoljeća, *Forum*, 12 (1970.), 887–907, 906; DEŠA DIANA – NADA GOGALA – SOFIJA MATIJEVIĆ, *Riznica splitske katedrale*, Split, 1972.; NIKOLA JAKŠIĆ, Naušnice s tri jagode u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 23 (1983.), 49–74; DEŠA DIANA, *Liturgijsko srebro grada Splita*, Zagreb – Split, 1994.; TONČI BURIĆ, Tragom jedne splitske zlatarske radionice 14. stoljeća, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 35 (1995.), 419–426; DEŠA DIANA, Liturgijski predmeti splitskih crkava u *Bogatstvu i uboštvu* Jerolima Kavanjina, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije*, 12 (1996.), 361–368; *Tesori della Croazia* (ur. Joško Belamarić), Venezia, 2001., 117–118 (katalošku jedinicu izradio Igor Fisković).
- 5
Splitska arhivska građa iz prva četiri desetljeća 14. stoljeća nije sačuvana, pa za to razdoblje nemamo podataka o zlatarskim radionicama. Međutim, T. Burić smatra da su upravo u jednoj splitskoj radionici, djelatnoj u prvim desetljećima 14. stoljeća, izrađene aplikacije pronađene na tri lokaliteta – Sv. Spasu na vrelu Cetine, Sv. Jurju od Putalja u Kaštel-Sućurcu, te na groblju oko crkve Gospe u Siti u Strožancu kod Splita. Vidi: TONČI BURIĆ (bilj. 4).
- 6
GIUSEPPE PRAGA, *Antichi inventari del tesoro di San Doimo di Spaletto*, u: Giuseppe Praga, *Scritti sulla Dalmazia* (a cura di Egidio Ivetic), Rovigno, 2014., vol. III, 43–56, 47.
- 7
CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1), 150.
- 8
U vrijeme objave navedenog rada signature su bile drukčije od današnjih, a u međuvremenu je promijenjena i folijacija, što je otežalo pronalazak dokumenata. Dodatne komplikacije stvorile su i pogreške u pojedinim signaturama u kojima je nehotice navedena netočna kutija, sveščić i/ili folija. Da bismo olakšali buduće snalaženje po signaturama C. Fiskovića, u bilješkama ukazujemo na takve pogreške.
- 9
U tom je razdoblju objavljeno još dvadeset dokumenata koje su objavili sljedeći autori: I. Petricioli (šest dokumenata), M. Kovačević (jedan dokument), J. Stipišić i A. Nazor (osam dokumenata), M. Kunčić i Z. Ladić (četiri dokumenta) te T. Andrić (jedan dokument): IVO PETRICIOLI, Arhivske bilješke o zlatarstvu XIV. st. u Splitu i u Zadru, *Peristil*, 35–36 (1992.–1993.), 47–54, bilj. 9, bilj. 14, prilog br. 2 i 3; MARIJANA KOVAČEVIĆ, *Umjetnička obrada plemenitih metala u 14. stoljeću u Zadru*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2010., 99, bilj. 325; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR (bilj. 3), dokumenti br. 58, 191, 205, 348, 406, 407, 453, 468; MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ (bilj. 2), bilj. 154, bilj. 155; TONIJA ANDRIĆ, *Život u srednjovjekovnom Splitu – Svakodnevica obrtnika u 14. i 15. stoljeću*, Zagreb – Split, 2018., 200, bilj. 1159.
- 10
Mnogi od tih spisa su u ovome radu prvi put transkribirani i protumačeni, jer su u ranijoj literaturi objavljene samo signature.
- 11
Dosad je u literaturi bilo poznato dvadeset sedam zlatara, a nakon posljednjih istraživanja korpus je proširen na trideset dva, no u izvorima se spominju i četvorica zlatara zabilježena samo imenom (Vukac, Juraj, Ivan i Nikola).
- 12
...Cranislaua filia quondam Dobrini (...) testamentum de suis bonis (...) presentibus (...) et Duymo Matuli aurifex... (Državni arhiv Zadar /dalje: DAZd/, Stari splitski arhiv /dalje: SSA/, Kut. 1, Sv. 1/1, fol. 9; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 58). Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor.
- 13
...Duymus quondam Matuli aurifex (...) habuisse et recepisse a Peruesa Gaurani ad laborandum et ex causa negociandi in arte

aurificie exercendi solummodo in ciuitate Spalleti et non alibi libras XX paruorum ad medietatem lucri et dampni, promittens sine aliqua exceptione iuris uel facti se obligando dicto Peruese (...) laborare, negotiari atque mercari in arte predicta hinc ad vnum annum proxime venturum. Et singulis sex mensibus promisit et debet eidem ipso facere et ponere rationem de inuestitis et disuettitis et laboratis per eum cum predictis, et in fine dicti anni eidem reddere bonam et claram rationem de predictis. Qua ratione facta et assignata, dare debet et assignare eidem omni exceptione remota dictum capitale cum dicta parte lucri uel dampni... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/1, fol. 19; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 189; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 136). C. Fisković donosi samo signaturu, ali pritom navodi pogrešan svezak (sv. 4 umjesto sv. 1). Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor.

14

Prema tumačenju M. Kunčić i Z. Ladića, Prviša Gavranov je svojim ulaganjem zaradio dvadeset libara, no iz dokumenta je razvidno da se navedeni iznos odnosi na uloženi kapital, a ne na dobit. Naime, izgleda da su Dujam i Prviša otprije imali nekakav međusobni dogovor, ali vjerojatno nisu sklopili ugovor jer su međusobne obveze podrobno definirali u spisu od 16. prosinca 1341. godine, u kojemu je utvrđeno da će ugovorne strane ravnomjerno raspodijeliti dobit (ili trošak) nakon godinu dana. Budući da o tome nema vijesti u kasnijim spisima, nije moguće utvrditi je li i koliko Prviša zaradio svojim ulaganjem. Usporedi: MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ (bilj. 2), 429.

15

...presentibus (...) et Duymus Matuli aurifice... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/1, fol. 27; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 191). J. Stipišić i A. Nazor su u cijelosti objavili dokument, ali su pritom naveli netočan datum: 31. umjesto 30. siječnja 1342. godine.

16

Zvezdicom (*) su u ovom radu označeni nominativni oblici osobnih imena koja se u latinskim tekstovima dokumenata javljaju samo u kosim padežima, a nije ih moguće rekonstruirati s apsolutnom sigurnošću.

17

...Cum alias Fumia, relicta quondam Matuli aurificis, vendidisset Dobrosclauo quondam Micxe bechario quondam domum positam prope domum Bogodani quondam Petri olim de Almisio et prope domum heredum dicti Matuli prope domum Luche Braiani (...) pro libris octuaginta Venetorum paruorum (...) nunc tamen Duymus, Dobra, Stoicha et Dessaça, heredes dicte quondam Fumie, cum consensu Stipani Racich, viro dicte Dobre, retificant et affirmant illam venditionem (...) dictus Dobrosclauus dedit et addidit eis libras quinquaginta Venetorum paruorum ultra dictas octuaginta libras, quas predicti omnes fuerunt contenti et confessi se a dicto Dobrosclauo habuisse et recepisse... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/2, fol. 4; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 191; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 346). C. Fisković navodi samo signaturu, a u njoj donosi pogrešan svezak i foliju (sv. 4 umjesto sv. 1 te fol. 8 umjesto fol. 4). Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor. Da je Dobroslav Mikšin bio Stojkin muž, ali i jedan od izvršitelja oporuke Stojkine majke Fumije, pokazuju drugi dokumenti u spisima istoga bilježnika, vidi: JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokumenti br. 234, 288, 347, 348, 349, 406, 407.

18

...Duymus, Dobra, Stoica et Dess(aça), filii et heredes quondam Matuli aurificis venientes ad diuisionem eorum bonorum paternorum et maternorum (...) camardam cum loco (...) Item libras triginta Venetorum paruorum in auro et fragumine que omnia habuit in dote dicta Stoica (...) Item tertiam partem duarum terrarum (...) Que quidem prima pars venit predictae Stoiche (...) In secunda vero

parte posuerunt libras sexaginta Venetorum paruorum, quas dicta Dobra habuit in dotem (...) Item aliam tertiam partem dictarum duarum terram, que quidem secunda pars venit dicte Dobre (...) In tertia vero parte posuerunt mediam domum, que olim fuit Matuli, eorum quondam patris (...) Item tertiam partem dictarum duarum terrarum que quidem tertia pars venit dicte Dessaçe (...) In quarta vero parte posuerunt aliam medietatem dicte domus cum medietate dicte stationis cum suis pertinentiis et hec quarta pars venit dicto Duymo... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/2, fol. 4; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 191; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 347). C. Fisković navodi samo signaturu, a u njoj donosi netočan broj sveska i foliju: Sv. 4 umjesto Sv. 1 te fol. 8 umjesto fol. 4. Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor.

19

U dokumentu se navodi: *Item libras triginta Venetorum paruorum in auro et fragumine...*, što je u literaturi protumačeno kao »...novac u iznosu (...) 9,4 dukata u zlatnim grumenima.« (MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ /bilj. 2/, 429). Značenje riječi *fragumine* nije mi poznato, no vjerojatno je riječ o lomljenom zlatu, odnosno krhotinama (od lat. *fragemen/fragumen* – fragment, slomljeni komadić nečega), a ne zlatnim grumenima.

20

...Duymus, Dobra, Stoicha et Dessaça, filii et heredes quondam Matuli aurificis, per se et eorum heredes et successores, cum consensu Dobrosclaui, viri dicte Stoiche, dederunt, vendiderunt et tradiderunt Stipano Racich pro se et suis heredibus et successoribus recipienti vites (...) dicte quondam Fumie positas ad Dube (...) pro pretio quinque ducatorum de auro... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/2, fol. 4–4'; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 348). Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor. Premda Stipan (Stjepan) Račić nije naveden kao Dobričin muž, to je moguće zaključiti temeljem jednoga ranijeg dokumenta. Vidi transkript dokumenta u bilješci 17.

21

...Peruesa Gaurani tamquam commissarius quondam Fumie, relicte Matuli aurificis, commissario nomine dedit, vendidit et deliberauit ad incantum publicum (...) Dobrosclauo quondam Michise (...) ortum quondam dicte Fumie defunte (...) pro pretio viginti quatuor librarum et uno solido Venetorum paruorum... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/2, fol. 12'; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 406). Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor. *...Iannes Stephani (...) fuit contentus et confessus fore sibi integre solutum et satisfactum a Stephano Racich de libris sexdecim Venetorum paruorum, quas dictus Stephanus eidem dare tenebatur, de quibus et generaliter de omni eo et toto quod ab eo petere posset uel ab Fumia, relicta quondam Matuli aurificis dudum defuncta contra eius heredes et bona quacumque ratione uel causa usque in hodiernum diem, fecit Peruse Gaurani et Dobrosclauo quondam Micxe tanquam commissariis quondam dicte Fumie commissario nomine ipsius et pro ipso Stipano recipienti generalem finem quietationem...* (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/2, fol. 12'; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 407). Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor.

22

...Duimus Matuli aurifex fuit confessus debere dare causa mutui Peruse Gaurani ad sui petitione librarum viginti paruorum... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 4, Giovanni da Ancona, fol. 59/71).

23

Riječ je o spisu u kojemu se Dujam navodi kao *Duymus quondam Matuli aurifex*. Vidi bilješku 13.

24

Do navedenog iznosa došlo se zbrajanjem cijena svih prodanih dobara i isplaćenih dota kojima je prema slobodnoj procjeni dodana vrijednost kuće i dvaju zemljišta. Dakako, moguće je da su zlatar Matul i njegova žena Fumija posjedovali i neka druga dobra o kojima nemamo saznanja.

25

Prema T. Raukaru, riječ je o vrsti trgovačkog društva u kojem je jedna strana (kreditor) ulagala kapital, a druga strana (obrtnik) svoj rad. U Zadru su tijekom 14. i 15. stoljeća postojala dva tipa trgovačkih društava: kompanije (*societates*) i kolegancije (*collegantias*). Prema Raukarovu tumačenju, kolegancija je »...jednostrano investiranje kapitala u trgovinu, pri čemu je bitno da kreditor ne sudjeluje u trgovačkom poslu. Naravno, izvršilac trgovačkog posla može također unijeti u društvo i nešto svog kapitala, ali s čitavim iznosom sam trguje.« Premda u zadarskim arhivskim izvorima takva društva terminološki nisu diferencirana, uloga kreditora definirala je razliku među vrstama udruženja, a raspodjela dobiti ovisila je o omjeru uloženog kapitala i rada (TOMISLAV RAUKAR, *Zadar u XV. stoljeću – Ekonomski razvoj i društveni odnosi*, Zagreb, 1977., 268–274). Čini se da je slično bilo i u Splitu, što potvrđuju i tri ugovora takve vrste, koje su zlatari sklopili s drugim obrtnicima (vidi dokumente u bilješkama 13, 56 i 57). U njima, doduše, izostaje termin *collegantia*, no takvih ugovora ima i u zadarskoj arhivskoj građi. O tome i o kolegancijama zadarskih zlatara 14. stoljeća više u: MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9/, 602–605.

26

Zbog ulaganja većih sredstava i izrade predmeta veće novčane vrijednosti, zlatarski je obrt pružao mogućnost ostvarivanja većeg profita, zbog čega je spadao u kategoriju ekonomski razvijenijih odnosno profitabilnijih zanata. (TOMISLAV RAUKAR /bilj. 25/, 233; TONIJA ANDRIĆ /bilj. 9/, 45, 177).

27

U literaturi se patronim navodi i kao Posnanov (JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 186).

28

...*Milgostus filius Posnani aurifex (...) se habuisse et recepisse a Nicola Luce dante et solvente pro dote et dotis nomine Bile vxoris dicti Milgosti libras quadraginta octo Venetorum paruorum scilicet in argento et fragumine libras triginta duas extimatis de eorum communi concordia et libras sexdecim paruorum in pecunia numerata...* (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/1, fol. 27; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1./, 150, bilj. 190; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 186). C. Fisković navodi samo signaturu, a u njoj donosi pogrešan svezak i foliju: Sv. 4 umjesto Sv. 1 te fol. 224 umjesto fol. 124. Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor.

29

Budući da je C. Fisković naveo nepotpunu signaturu (bez broja folije), a da dokument takvog sadržaja nisam uspjela pronaći, podatak nije bilo moguće provjeriti. Ako nije riječ o danas izgubljenom spisu, moguće je da je C. Fisković pogrešno protumačio dokument u računima komune koji se odnosi na plaćanje neke kazne, a ne na isplatu za obavljene posao. Vidi bilješku 31.

30

...*Gregorius Petri Petracha sua propria voluntate dedit, cessit, transtulit et mandauit Milgosto aurifici filio quondam Posnani omne ius, omnemque actionem realem et personale, vtilem uel directam quod uel quam habet uel potuit in pauimento cum coperta posito supra pauimentum Brate et prope domum Phylippi Duymi (...) et hoc pro pretio ducentarum (?) librarum Venetorum paruorum...* (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/2, fol. 20; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 453). Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor. U objavljenoj građi navedeni je iznos pročitani kao deset libara, no nije sasvim jasno piše li u spisu *decem* ili *ducentis*, što značajno mijenja vrijednost nekretnine.

31

...*Retulit a Milgosto aurifice pro quadam sua condepna librarum II soldorum X...* (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 3/1, fol. 3').

32

...*Vulcoius Opachiachi (...) fuit confessus et contentus se esse debitorem et velle dare Ianutio aurifici recipienti et stipulanti nomine Blaschi Cheruatini et pro ipso libras decem nouem et soldos decem*

nouem Venetorum paruorum et hoc pro vino quod (...) acceperunt a dicto Blasco (...) dare et soluere (...) hinc ad festum Sancte Marie de augusto proxime venturum... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/1, fol. 30; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 205). Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor.

33

...*Çagnolus aurifex et Rasomirus Pribisich (...) fuerunt contenti et confessi se esse debitores et dare debere Theodosio Leonis pro vino quo ab ipso emit et habuit libras decemcto Venetorum paruorum, quas dicti Çagnolus et Rasomirus (...) dare et soluere sibi omni exceptionis remota integre cum effectu hinc ad festum Sancti Michaelis proxime venturis...* (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/1, fol. 39'; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 192; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 272). C. Fisković donosi samo signaturu, a u njoj navodi netočan svezak i foliju: Sv. 4 umjesto Sv. 1 te fol. 135' umjesto fol. 137'. Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor.

34

...*Çagnolus aurifex (...) fuit contentus et confessus se esse debitorem et dare debere Maroio Henrici olim de Triesto pro (jedna riječ oštećena) quo ab ipso emit et habuit libras decemcto et soldos quindecim Venetorum paruorum quas dictus Çagnolus (...) (dare et so)luere sibi omni exceptione remota integra cum effectu hinc ad festum Sancti Domnii de mense maii proxime venturum (...) et sub obligatione suorum bonorum et sue persone in Spaletto, Almisio, Ancona, Obroueç et vbique locorum...* (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/2, fol. 12; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 192; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 403). C. Fisković donosi samo signaturu, a u njoj navodi netočan svezak i nepreciznu foliju: sv. 4 umjesto sv. 1 te fol. 16 umjesto fol. 16'. J. Stipišić i A. Nazor su u cijelosti objavili dokument te su pritom u registri naveli da je Zanjolo od Maroja Henrikova kupio zlato, ali kako je ključna riječ oštećena, nemoguće je utvrditi je li doista riječ o tome. Ako je i kupio zlato, iz sadržaja dokumenta nije moguće odrediti količinu i namjenu, pa taj podatak ne možemo smatrati potvrdom Zanjolova bavljenja zlatarskim zanatom.

35

...*Stana vxor Maroi aurificis (...) in perpetuum dedit, vendidit et tradidit Dumnanne, vxori Peruse aurificis (...) medietatem de domo cum medietate stationis ipsius positas ad Pistorium prope domum Nicole Luce et prope viam publicam et alia latera, cum omnibus et singulis ad ipsas pertinentibus (...) pro pretio quinquaginta quinque librarum Venetorum paruorum, quod pretium totum dicta Stana (...) fuit contenta et confessa se a dicte emprice habuisse et recepisse...* (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 1/2, fol. 22'; JAKOV STIPIŠIĆ – ANTE NAZOR /bilj. 3/, dokument br. 468). Dokument su u cijelosti objavili J. Stipišić i A. Nazor.

36

Za ubikaciju Vrata od Pisture, predjela Pisture i Trga Pisture usporedi: GRGA NOVAK, *Gradski bedemi, javne zgrade i ulice u srednjovjekovnom Splitu, Starohrvatska prosvjeta*, ser. III, 1 (1949.), 103–114, 106, 109, 110; CVITO FISKOVIĆ, *Prilog proučavanju i zaštiti Dioklecijanove palače u Splitu, Rad JAZU*, 279 (1950.), 5–42, 18; ANTE SAPUNAR, *Prostor i svjetlo Pisture, Kulturna baština*, 28–29 (1997.), 231–248; MARINA MARASOVIĆ-ALUJEVIĆ – SINIŠA VUKOVIĆ, *Zaboravljeni toponimi u povijesnoj jezgri Splita, Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 1 (2008.), 183–193, 187–189.

37

...*Pribicus (prazno) locauit Volcoslauum suum fratrem (...) ad standum cum magistro Volçac aurifice in arte aurificie hinc ad octo annum proxime venturos. Promictens dicto Pribicio (?) (...) predictus Volcoslauus stabit perseuerantis cum dicto Volçac et ei obdedit in omnibus seruitiis possibilibus et licitis que sibi circha dictam artem et extra dictam artem precibiet (jedna riječ nejasna) et ab eo non aufugiet uel recedet vsque ad terminum (...) et hoc*

quia dictus Volçaq promissit ipsum Volcoslauum fideliter instruere dictam artem aurificis et ei probare victum et uestitum per totum terminum supradictum, et finito ipso tempore promissit eidem libere, releuare et dare eidem omnia instrumenta dicte artis secundum consuetudinem ciuitatis et vnam tunicam et vnam cappam de griso nouam... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 4, Giovanni da Ancona, fol. 31; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 200). Kao godinu sklapanja ugovora C. Fisković je nehotice naveo 1329. umjesto 1359. godinu.

38

Za usporedbu vidi: CVITO FISKOVIĆ, *Zadarski sredovječni majstori*, Split, 1959., 117, 118; CVITO FISKOVIĆ, *Dubrovački zlatari od XIII. do XVII. stoljeća*, *Starohrvatska prosvjeta*, ser. 3, 1 (1949.), 143–249, 144, 160–167; MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9/, 592–600; MARIJANA KOVAČEVIĆ, *Pedagoški i drugi aspekti organizacije i funkcioniranja zlatarskih radionica 14. stoljeća u svjetlu novih arhivskih podataka*, u: Dino Milinović – Ana Munk – Ana Marinković (ur.), *Majstorske radionice u umjetničkoj baštini Hrvatske* [Zbornik Danā Cvita Fiskovića 5], Zagreb, 2014., 47–61.

39

...*Volçaq aurifex filius Cranisclauui (dedit, vendidit et tradidit – prekrizeno) dedit, locauit ad pastinandum Veselco Budisclauui terram suam de vretenorum sexdecim positam ad* (jedna riječ nejasna)... (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 4, Giovanni da Ancona, fol. 22'/35'). Prema M. Zaninović-Rumora, splitsko vreteno (vrit) – mjera za površinu vinograda, oranica i neobrađene zemlje – iznosilo je 852,209 m². To pak znači da je zlatar Vukac Kranislavov u zakup dao zemljište površine veće od jednog hektara. O veličini splitskog vretena vidi u: MARIJA ZANINOVIĆ-RUMORA, *Stare mjere Splita od 15. do 19. stoljeća*, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 52 (2010.), 173–188, 185.

40

Iskustvo u čitanju arhivske građe pokazuje nedosljednost u bilježenju titule *magister* uz ime pojedinog obrtnika, pa ona nikako ne može biti pouzdan pokazatelj distinkcije osoba istog imena, ali u nekim slučajevima može na to upućivati.

41

...*Mathea filia quondam Clappi aurificis et vxor Volchaçi aurificis (...) testamentum de suis bonis condedit in hunc modum, dixit namque se habuisse in dotem cum Volçaq suo viro predicto libras XXX paruorum, quas dotes et etiam omnia alia bona sua paternam eam contingentem de bonis aquisitis stando cum dicto suo viro reliquid et legauit heredibus suis quos habet cum dicto suo viro...* (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 4, Giovanni da Ancona, fol. 35/47).

42

...*assignasse terminum III dierum Radosio Sercich ad redimendo a Volçaq aurifice V cercellos pro grossos XX...* (AHAZU, I a 40a, fol. 26').

43

...*vendidisse (?) ad incantum (...) V cercellos de argento pro grossos XIII (?) quos habet in pignore Volçaqum aurifex a Radosium Sercich pro grossos XX...* (AHAZU, I a 40a, fol. 30).

44

...*Volçaq aurifex prenominate Stameta fuit confessus esse debitorem et dare debere ser Theodosio Leonis pro drappe (...) libras XLII soldos XIII paruorum...* (AHAZU, I a 40a, fol. 76).

45

...*positum prope Visochum (...) iuxta terra heredes Stamete aurificis...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 6/1, Francesco da Bologna, fol. 46).

46

...*Confessa et contenta fuit Mariza (?) relicta Uolcaçii aurificis uocati Stameta se habuisse et recepisse a (...) tanquam commissarii dicti quondam Uolçaçi (...) omnes pannos et totum argentum quos et quod dictum quondam Uolcaci reliquid in suo testamento eidem*

Marize. Item cum olim commissarii dicti quondam Uolcaçii ut dicitur (jedna riječ nejasna) fuerint dare eidem Marize quolibet anno libras XXⁱⁱ paruorum usque ad terminum in dicta summa prefissum de bonis quondam Uolcaci. Idcirco dicta Mariza confessa et contenta fuit habuisse integram solutionem et satisfactionem a dictis commissariis... (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/2, Petrus de Serçana, fol. 108').

47

Treba imati na umu da je ime Vukac (Vuk) bilo često muško ime pa se drugačijim odrednicama možda pokušavalo razlikovati dvije ili više osoba. Na to da se radi o različitim zlatarima možda ukazuje i podatak da je kao žena zlatara Vukca u jednom dokumentu navedena Mateja, dok je u drugom dokumentu kao udovica Vukca Stamete zabilježena Marica. To ipak ne mora nužno značiti da zlatar Vukac, zet zlatara Klapca, i zlatar Vukac zvani Stameta nisu bili ista osoba jer je Mateja u trenutku sastavljanja oporuke 1359. godine sasvim izvjesno bila teško bolesna, pa je vjerojatno nedugo nakon toga i umrla. To na razini spekulacije otvara mogućnost da je Marica možda bila druga žena istoga zlatara Vukca.

48

Zlatar je u literaturi već zastupljen kao Ivan Jakobić i Ivan pok. Jakova. Vidi: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1), 150; MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ (bilj. 2), 435. M. Kunčić i Z. Ladić kao zlatara greškom navode Ivanova oca Jakova. Objašnjenje kako je najvjerojatnije došlo do zabune vidi u bilješci 56.

49

Premda je u nekim dokumentima zlatar zabilježen bez patronima, specifičan oblik njegovih imena bilježen u arhivskoj građi sugerira da se vjerojatno radi o istoj osobi.

50

...(na margini:) *Iuannis Iacobi aurificis et Iurgi Vlachi. Radomir Custragiç Vlach o dedit et locauit Iurgii (Vlachi) (?) Cranio suum nepotem ad standum cum magistro Iuanno aurifice ad adiscendum (...) sex annos proximis venturos, promictens dictus Iuannus (...) fideliter instruere hinc ad dictum terminum (...) dare ediem Iurgio omnia instrumenta dicte artis operandum (...) (dictus Radomirus) dedit et soluit eidem Iuanni pro documento ipsius Iurgii libras XXX paruorum quod dictus Iuan fuit contentus ab ipso Radomiro habuisse et recepisse...* (DAZd, SSA, Kut. 1, Sv. 4, Giovanni da Ancona, fol. 28'/40'; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 198). C. Fisković u signaturi donosi netočan sveščić i nepreciznu foliju: sveščić 3 umjesto sveščić 1 te fol. 40 umjesto 40'. Premda je u dokumentu izostavljen patronim, specifičan oblik imena upućuje na to da je najvjerojatnije riječ o zlataru Ivanu Jakovljevu Jakobiću.

51

Desna polovica dokumenta je zbog oštećenja teško čitljiva, pa ne iznenađuje da je C. Fisković ime učenika pročitao kao Kranoj umjesto Juraj Kranojev, premda je na margini jasno napisano *Iurgi Vlachi*. Usporedi: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1), 150.

52

...*Radoglia Milouani (...) dedit Clapaç Miloseuich suum nepotem (...) ad standum cum magistro Iuane aurifice in arte aurificie (jedna riječ nečitka) ad quatuor annis, promictens dictus Clapaç eadem obedire in suis seruitiis que circha dicte arte (...) et quia dictus Iuan promisit et se obligauit ipsum Clap(çum) instruere (jedna riječ nečitka) dictam artem aurificie...* (AHAZU, I a 40 a, fol. 28). I u ovom je dokumentu izostao patronim kao pobliza odrednica.

53

...*Iuannes auresius filius quondam Iacobi habitator Spaleti ad preces et instantiam Georgii Otolcich (...) constituit se pleçium et fideiussorem atque principalem debitorem et solutorem (h – prekrizeno) iis in quibus tenetur dictus Georgius ser Petro Iohannis de Spalet o per vnum instrumentum debiti librarum ducentarum septu(aginta) paruorum in quo Dubrauaç Gersanouich et dictus*

Georgius obligati sunt dicto ser Petro... (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 7/1, Albertolo Bassanega del Lanfranco da Milano, fol. 26; MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ /bilj. 2/, 429, bilj. 155). M. Kunčić i Z. Ladić donose sumaran transkript dokumenta: »Iuannes (Iohannes) auersius (!) filius condam Iacobi«, uz napomenu da je riječ o stanovniku Splita.

54

...*Vlatchus Obrinouich de Çetina habitator Spaleti per speciale pactum promisit et conuenit Iuanni quondam Iacobi aurifici(s – prekriziženo) habitatori Spaleti stare et morari cum eo et sibi seruire fideliter in arte predicta annis sex proxime futuris, eoqua (?) dictus Iuannes promisit et conuenit ei dare sibi cibium et potum et vestimentum et calciamentum sufficientem ipsumque in arte predicta qua vtitur instruere per dictum tempus (!) sex annorum et in fine dicti termini dare sibi de vtensilibus ipsius artis qua vtitis secundum consuetudinem dicte ciuitatis...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 7/1, Albertolo Bassanega del Lanfranco da Milano, fol. 35; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 199; MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ /bilj. 2/, bilj. 155, str. 430). C. Fisković ukratko tumači sadržaj dokumenta, a M. Kunčić i Z. Ladić donose transkript dijela dokumenta, ali u bilješcima 156 i 157 navode netočnu foliju. Naime, prilikom tumačenja dokumenta o naukovanju Vlatka Obrinovića iz Cetine, upućuju na fol. 40 umjesto fol. 35; na fol. 40 spominje se zlatar Ivan iz Pesara (*Iohannes de Pesaro*), a ne Ivan Jakovljević. Čini se da je u radu navedenih autora došlo do zabune, odnosno do miješanja sadržaja dvaju dokumenata koji se odnose na različite zlatare, jer tumačenje dokumenta o naukovanju Vlatka Obrinovića završavaju sljedećim riječima: »... Ugovor je svakako zanimljiv jer ukazuje na prenošenje znanja stranog majstora na lokalnog momka...«, misleći pritom na zlatara Ivana Gerardinova iz Pesara, uz kojega se vezuje dokument na fol. 40.

55

...*contentus et confessus fuit Franciscus Nicole de Spaletto vice et nomine ser Petri Iohannis sotii sui (...) se recepisse et habuisse a Dubrauaç Gersanouich et Georgio Octolclich habitatores Spaleti libras ducentas septuaginta paruorum pro plena et completa solutione et satisfactione totius eius in quo dicti Georgius et Dubrauaç tenebantur et obligati erant dicto ser Petro (...) pro quo (...) Iuannes auresius filius quondam Iacobi habitator Spaleti se constituerat plecium et fideiussorem atque principalem debitorem et solutorem (...) quare dictus Franciscus dicto nomine fecit (...) dicto Iuanni (...) plenam liberationem et quietationem de dictis instrumentis...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 7/1, Albertolo Bassanega del Lanfranco da Milano, fol. 36; MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ /bilj. 2/, bilj. 155). M. Kunčić i Z. Ladić donose samo signaturu.

56

...*contentus et confessus fuit Iuannes filius quondam Iacobi auresius habitator Spaleti recepisse et habuisse a Crestolo Çibrollich calegario de Spaletto presente libras quadraginta paruorum ad negociandi et se exercendi cum eis in dicta arte aurificarie per annum vnum proxime futurum ad comune profichium et dampnum, videlicet dicti Crestoli pro tertia parte et dicti Iuannis pro reliquiis partionibus (...) quod risichum (...) pertineat in totum ad dictum Crestolum, sed non debeat ipse Iuannes ire extra ciuitatis (...) Quare dictus Iuannes promisit et conuenit dicto Crestolo in premissis omnibus fideliter se habere et finito dicto termino claram et bonam rationem sibi reddere et assignare de premissis et subsequenter sibi dare et assignare dictum suum capitalem cum dicta sua contingenti porcionem profichii et dampni...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 7/2, Albertolo Bassanega del Lanfranco da Milano, fol. 77–77'; MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ /bilj. 2/, bilj. 155, bilj. 184). M. Kunčić i Z. Ladić u signaturi navode pogrešan sveščić: sveščić III umjesto sveščića II. K tome, na str. 435 greškom navode da je Ivan bio sin zlatara Jakova. Budući da je u dokumentu zlatar naveden kao *Iuannes filius quondam Iacobi auresius*, nije jasno na koga se odnosi riječ *auresius*, ali tu nedoumicu rasvjetljavaju drugi dokumenti. Vidi dokumente u bilješcima 53 i 55.

57

...*Yuanes Iacobich aurifex fuit confessus se habuisse a Crestolo Cebrolich calegario libras quadraginta paruorum, cum quibus denariorum dictus Yuanus promisit facere artem suam usque ad unum annum (...) et incapite unius anni (jedna riječ nejasna) ipse Yuannum ponere ratione dicti Crestolo de dictis denaris et lucro a reddere eidem Crestolo dictas libras XL pro capitale et terciam partem totius lucri quod dictus dederit de dictis denariis...* (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/1, Petrus de Serçana, fol. 27'; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 194). C. Fisković navodi samo signaturu.

58

Vidi bilješke 25 i 26. U splitskim izvorima 14. stoljeća pronađena su tek tri takva ugovora, što je vjerojatno u korelaciji s oskudnom sačuvanošću arhivske građe toga vremena, no takva je praksa potvrđena i u drugim dalmatinskim komunama. Tako kolegancije zlatara pronalazimo u zadarskoj arhivskoj građi 14. stoljeća, ali i u dubrovačkim izvorima 15. stoljeća. (CVITO FISKOVIĆ /bilj. 38, 1949./, 167; MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9/, 603–604; MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 38/, 53 i dalje).

59

Statut grada Splita – Splitsko srednjovjekovno pravo (ur. Antun Cvitanić), Split, 1998., 67, Reformacije: Gl. LXXIII.

60

Primjerice, u 14. stoljeću u Zadru, u jednom od najrazvijenijih zlatarskih centara istočne obale Jadrana, sačuvano je gotovo pedeset dokumenata o naukovanju. O zlatarskom naukovanju u Zadru više u: MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 592 i dalje; MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 38, 2014.), 48 i dalje.

61

Ovdje donosimo kronološki poredane signature dokumenata sastavljenih u razdoblju od 1403. do 1412. godine: DAZd, SSA, Kut. 4, Sv. 13, fol. 62–62'; DAZd, SSA, Kut. 4, Sv. 13, fol. 68'; DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 16/1, fol. 59'; DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 11/F, fol. 134'; DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 11/F, fol. 150'; DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 11/F, fol. 155.

62

...*retulit (...) Item Iurgio aurifici ad redimendo a Radomano Sercich (?) vnam cupam de argento pro libris XIII et soldos IIIII et expensarum...* (AHAZU, I a 40a, fol. 44).

63

U međuvremenu, 28. travnja 1400. godine, sročeni su dokumenti u kojemu se među svjedocima pojavljuje zlatar Juraj (DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 14/5, fol. 72').

64

...*presentibus (...) et Georgio aurifice testibus...* (DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 14/3, fol. 52').

65

...*vendidit Georgio aurifice XXXV modiorum calcine (...) pro pretio librarum XVII...* (DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 14/3, fol. 72).

66

...*Tulosius Stoyrich de Solta de uilla Grochot vendidit Georgio aurifici Iohannis habitatori Spaleti modium centum de calcina pro libras quinquaginta, quas fuit contentus habuisse...* (DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 14/3, fol. 81'). Dokument se nalazi u spisima istoga bilježnika i sročeni su svega nekoliko dana nakon što je neki zlatar Juraj kupio trideset pet modija vapna. Vidi bilješku 65.

67

...*Iohannes Duymichiffa (...) astrinxit Stipanum ipsius Iohannis filium presentem et (ace – prekriziženo) uolentem ad standum cum magistro Georgio aurifice de Gugrabria (!) presente, ad artem aurifabrie pro VII annis incipiendis die contractu...* (DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 14/3, fol. 81).

68

... (na margini:) *Pro Georgio aurifice et Dominico Scaricich debitum contra dompnium Dominicum.*

Dompnii Dominicus Georgii presbiter (dio teksta oštećen) *pro abtenta (!) licentia a domino* (dio teksta oštećen) *ut prima facie apparebat quadam* (dio teksta oštećen) *(..)lecta per se et eorum successorum fuit* (dio teksta oštećen) (*Geor*)*gio de Čagabria aurifabro* (dio teksta oštećen) *Starcich de Spaletto ibidem* (dio teksta oštećen) (...) *ginta denariourum paruorum occaxione presenti* (dio teksta oštećen) *et debet dare de* (jedna riječ nečitka) *suo* (dio teksta oštećen) *pro quo vendetur per* (dio teksta oštećen) *intratis dicte sue ecclesie (?) omni* (dio teksta oštećen)... (DAZd, SSA, Kut. 4, Sv. 12/a, Iacobus de Placentia, fol. 8).

69

...*Radiuoglie Radinchouich* (...) *dedit et vendidit Georgio Iohannis aurifici de Zagrabria (!) (...)* *vnius sue camarde posite in suburbio dicti ciuitatis Spaleti (...)* *pro precio librarum decem paruorum, quas fut contentus habuisse...* (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 10, Franciscus de Placentia, fol. 13).

70

U zatarskim se izvorima navodi kao Juraj Ivanov iz Zagreba, Juraj Ivanušev i Juraj Ivanović iz Zagreba, a sasvim se izvjesno na tog zlatara odnosi i jedan dokument u kojemu je posthumno zabilježen zlatar Juraj Ivanov iz Splita. O tome više: MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 118, 126, 148–149, 207, 469, 592, 601.

71

M. Kovačević smatrala je da se taj dokument odnosi na drugog zlatara istoga imena, a ne na Jurja Ivanova iz Zagreba, pa je zaključila da zlatar Juraj Ivanov iz Splita vjerojatno nikada nije djelovao u Zadru. Da se i taj dokument odnosi na zlatara Jurja Ivanova iz Zagreba, potvrđuje činjenica da se u njemu spominje Boglica Miloslavova, koja je, pak, u jednom zatarskom dokumentu navedena kao žena zlatara Jurja Ivanova iz Zagreba. Premda u dokumentu iz 1402. godine ne piše da je Boglica njegova udovica, jasno je da je riječ o istoj ženi. Usporedi: MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), bilj. 857 i bilj. 860 na str. 148, bilj. 1492 na str. 207.

72

Podatak navodi G. Praga, no nije ga moguće provjeriti jer je upravo taj dio spisa bilježnika Francesca iz Bologne danas izgubljen. (GIUSEPPE PRAGA /bilj. 6/, 47, bilj. 11).

73

...*Colano de Iadra et Zuanne aurifice testibus...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 5, Francesco da Bologna, fol. 188').

74

Možda ne bi posve trebalo isključiti mogućnost da bi spomenuti zlatar Ivan zapravo mogao biti Ivan Gerardinov iz Pesara, koji je, koliko je do sada poznato, u Splitu prvi put zabilježen 1366. godine. Time bi najraniji poznati spomen Ivana Gerardinova u Splitu bio pomaknut četiri godine ranije, što bi pak otvorilo pitanje drugih zlatarskih narudžbi koje su možda prethodile izradi srebrne pale za splitsku prvostolnicu. Premda je u dokumentu uza zlatarovo ime izostavljena druga odrednica, uz njega se kao svjedok pojavljuje i neki Kolan iz Zadra (*Colano de Iadra et Zuanne aurifice*), što pak navodi na misao da bi navedene osobe, s velikim oprezom, možda bilo moguće identificirati kao zlatare Nikolu (Kolana) Ivanova (Juanova) Parkoševića iz Zadra i Ivana Gerardinova iz Pesara, koji su šezdesetih godina 14. stoljeća zajedno radili u Splitu. Problem predstavlja to što u dokumentu Kolan nije označen kao zlatar, a uz ime zlatara Ivana (*Zuanne aurifice*) nema standardne odrednice *filio magistri Gerardini de Pesauo*, koja se u sličnoj formi pojavljuje u gotovo svim spisima. Osim toga, treba imati na umu i da je Ivan Gerardinov iz Pesara zabilježen u zatarskim arhivskim izvorima 8. listopada i 15. studenog 1362. godine, što možda upućuje na to da uopće nije

napuštao Zadar. O dvojici zlatara više u nastavku ovoga rada i u: MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 81–83, 97–101.

75

...*que domus posita est in Spaletto in ciuitate ueteri iuxta dictam Stanzizam et iuxta domum ser Madii Alberti et iuxta domus Iohannis aurificis et uiam publicam a duobus lateribus...* (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/1, Petrus de Serçana, fol. 11; IVO PETRICIOLI /bilj. 9/, 50, bilj. 14; MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9./, 99, bilj. 316). I. Petricioli i M. Kovačević taj dokument vezuju uz zlatara Ivana Gerardinova iz Pesara, ali kako su iz imenske formule izostavljene uobičajene odrednice, potrebno je zadržati dozu opreza jer je moguće da se radi o drugom zlataru istoga imena.

76

O Ivanu Gerardinovu i njegovu ocu pisalo je nekoliko istraživača, a njihove su spoznaje objedinjene u doktorskoj disertaciji M. Kovačević u cjelini 2.1.30., gdje je navedena i cjelovita bibliografija. (MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9./, 97–102).

77

O tome više u: MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 97–100.

78

MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 97–100.

79

Zbog povećeg broja dokumenata o zlataru Ivanu Gerardinovu, u ovom se radu navode samo splitski dokumenti, dok je podatke o preostalima moguće pronaći u doktorskoj disertaciji M. Kovačević. (MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9/, 97–102).

80

MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 82–83, bilj. 164 i ondje navedena literatura.

81

MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 82–83, 97–98.

82

...*Ser (!) Bode quondam Slauagosti faber de Iadra, sponte fuit confessus et contentus se debere dare et esse debitor magistro Iohanni aurifici, filio magistri Gerardini de Pesauo (...)* *triginta vnum ducatos boni auri...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 6/1, Francesco da Bologna, fol. 35'; IVO PETRICIOLI /bilj. 9/, 49, bilj. 9; MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9/, 98, bilj. 313). I. Petricioli donosi samo signaturu, ali navodi netočan datum – 16. srpnja umjesto 16. kolovoza 1366. godine, a M. Kovačević donosi skraćeni transkript dokumenta. Ako se na Ivana Gerardinova odnosi i spis sastavljen 2. studenog 1362. godine, tada je to njegov najraniji poznati spomen u splitskoj arhivskoj građi. Vidi bilješke 73 i 74.

83

...*Magister Colanus quondam (magistri – prekrizeno) Iohannis de Iadra aurifex habitator Spaleti sponte fuit con(fessus et) contentus se debere dare et esse debitorem magistri Iohanni filio magistri Gerardini de Pesauo habitatori Spaleti (...)* *quinqueginta (!) libra- rum paruorum quam uero quantitatis pecunie (?) dictus magistro C(hola)n(n)us per se et eius heredes et successoris promisit dicto magistro Iohanni stipulanti et recipienti per se et suis hereduibus et successoribus (dare et) sol(uere) integra cum effectum ad omnem ipsius magistri Iohannis petitionem (...)* *sub obligatione omnium suorum bonorum et eius persone Spaleti, Iadre et vbique locorum...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 6/1, Francesco da Bologna, fol. 42).

84

...*et Iohanne Girardini de Pesauo auresio (!) testibus...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 7/1, Albertolo Bassanega del Lanfranco da Milano, fol. 23; GIUSEPPE PRAGA /bilj. 6/, 47, bilj. 12; IVO PETRICIOLI /bilj. 9/, bilj. 10; MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9/, 98, bilj. 314). I. Petricioli navodi da pod tim datumom u spisima bilježnika Albertola iz Milana nema podataka o Ivanu Gerardinovu koje

donosi G. Praga, no dokument je moguće pronaći pod gore navedenom signaturom.

85

...Iohannem filium quondam Pauli Vngarum ex vna parte et Georgium filium quondam Tuerdani de Sibenico ex altera, occasione incudis et mallei quos dictus Iohannes dicebat perdidisse culpa dicti Georgii (...) dictus Georgius teneatur et debeat seruire dicto Iohanni tantum quod eius merces ascendat vsque ad extimationem que facta fuerit de dictis incude et malleo, videlicet per Iohannem de Pesauo aurifexem de dicto incude et per dictum Iohannem Vngarum de dicto malleo secundum sacramentum eorum... (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 7/1, Albertolo Bassanega del Lanfranco da Milano, fol. 39°–40; MERI KUNČIĆ – ZORAN LADIĆ /bilj. 2/, 429, bilj. 154). M. Kunčić i Z. Ladić donose signaturu i kratak isječak iz dokumenta: »Iohannes de Pesauo aurifex«.

86

Nije posve jasno je li Vngarus nadimak ili pak ukazuje na mađarsko podrijetlo Ivana Pavlova.

87

...Iohannes filius ser Gerardini aurifex confessus fuit et contentus se habuisse et recepisse a ser Zanzio Doymi tesaurario ecclesie Sancti Doymi et a ser Iohanne Peruosclauu procuratore dicte ecclesie pro parte laborerii quod fecit et laborauit in anconiam argentem dicte ecclesie (...) ducatos trecentos decem et nouem ad monetas e grossos quindecim cum dimidio. Item fuit contentus dictus Iohannes habuisse a dictis tesaurarius et procuratore vncias XXII auri affinati et ducatos XVIII in auro pro inaurando dictam anconiam quod aurum dictus Iohannes asserebat posuisse totum in auratura dicte anconie (...) Et dicti ser Zanzii et ser Iohannes Peruosclauu nominibus quibus supra fuerunt contenti se dictis nominibus recepisse a dicto Iohanne aurifexem marcas CXXVIII et uncias quinque argenti inaurati in dictam anconiam, quod argentum ipse Iohannes receperat ab ipsis pro dicta anconia fiendi saluo racione suprascriptorum (?) ser Zanzii et ser Iohannis dictis nominibus. Si inuenerent (?) dictum Iohannem posuisse menus aurum in inauratura dicte anconie quod dictus Iohannes asserat posuisse et salua (?) racione ipsorum si (dictus Iohannes – prekrizeno) dicto Iohanni debet solui pro inauratura dicte anconie nec ne... (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/1, Petrus de Serçana, fol. 6'; CVITO FISKOVIĆ, Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, 52 /1950./, 188–218, 193, bilj. 36; IVO PETRICIOLI /bilj. 9/, 53, priloga br. 2). C. Fisković donosi dijelomičan, a I. Petricioli cjelovit transkript dokumenta.

88

...In questione (?) qua erat inter suprascriptos ser Zanzium et ser Iohannem Peruossi dictis nominibus cum dicto Iohanne aurifexem, dominus vicarius, iudices et maior presentibus consiliarius quod (?) habunt sententiis (?), interesse cum uoluntate suprascriptorum ser Zanzii et ser Iohannis dictis nominibus et dicti Iohannis aurifici smouerent (?) quod accipiantur tres figure de anconia suprascripta videlicet una de illis que (est – prekrizeno) sunt melius superaurate, alia de illis que sunt minus et peius superaurate, tertia de illis que sunt mediocriter superaurate et quod mictantur Uenetiis per ser Paulum Bini et ser Iohanni Leonis qui nunc sunt ituri Uenetiis quibus detur sacramentum ad faciendum extimari Uenetiis quantum aurum potui esse in dictis figuris et sicut referent dicti ser Paulus et ser Iohannes quod eis creditus et sit firmum (?) et alie figure et labore dicte anconie sic determinetur de superauratione pro rata illorum trium et si (jedna riječ nejasna) quod in dictis figuris (non sit – prekrizeno) et anconia non sit tantum aurum quantum dicit dictus Iohannes aurifex quod ipse Iohannis teneatur et obligatus sit realiter et personaliter et ubique (jedna riječ nečitka) possit ad satisfatiendi eisdem ser Zanzio et ser Iohanni dictis nominibus tantum aurum quantum mutaetur (?) ipsum possuisse minus in dicto laborerio, et quod dicto Iohanni aurifici reseruetur ius si quod habet (con – prekrizeno) supradictos ser Zanzium et ser Iohannem

dictis nominibus de residuo sui salarii... (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/1, Petrus de Serçana, fol. 6'; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 87/, 193, bilj. 36; IVO PETRICIOLI /bilj. 9/, 53, priloga br. 2). C. Fisković donosi samo signaturu, a I. Petricioli cjelovit transkript dokumenta.

89

...Iohannes aurifex fuit requisitum per dominum uicarium quod ipse deberet interesse ad uidendi accipere figuras argenteas de anconia secundum pacta que habent insimul promictendo (?) (jedna riječ nejasna) qui Iohannes dixit quod ipse erat contentus de eo que dicti domini uicarii et iudicis (jedna riječ nejasna) et contentabatus quod absque ipso (jedna riječ nejasna) dicte figure... (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/1, Petrus de Serçana, fol. 6'; IVO PETRICIOLI /bilj. 9/, 53, priloga br. 2). I. Petricioli donosi cjelovit transkript dokumenta.

90

Vidi bilješku 75.

91

...nobiles uiri ser Iohannes Leonis et ser Paulus Bini de Spaletto (...) habuisse et recepisse tres figuras de anconia quam (fecit – prekrizeno) Iohannes Gerardini aurifex fecit ecclesie Sancti Dompni de Spaletto, videlicet unam de illis que sunt melius superaurate, alia de illis que sunt minus et peius superaurate et tertiam de illis que sunt mediocriter superaurate, et quod ipsas figuras portauerunt Uenetiis et facerunt extimari in Uenetiis (...) extimatione Santilini filii Perini de Bononia habitatori Uenetiis et Anthonii Ueldramini magistrorum inuenerunt quod dictum argentum dictarum trium figurarum tenet pro qualibet marcha caratis XII et grana duo de auro super auratura predicta... (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/2, Petrus de Serçana, fol. 119; IVO PETRICIOLI /bilj. 9/, 53–54, priloga br. 3). I. Petricioli donosi cjelovit transkript dokumenta.

92

...Cum Iohannes aurifex filius ser Gerardini habitator Spaleti contentus et confessus fuit tenere ed dare debere Antonio de Fontana Rossa officialis in Spaletto super (...) ducatis XVII auri in auro... (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 9, fol. 71'; IVO PETRICIOLI /bilj. 9/, 50, bilj. 19; MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9/, 99, bilj. 324). Autori donose djelomičan transkript.

93

...Ser Antonio de Fontana Rossa quondam Iohannis (...) a Iohanne aurifex filio ser Gerardini de Pesauo (!) de ducatis sex auri pro parte salutionem unius debiti ducatorum XVII auri... (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 9, fol. 77a; IVO PETRICIOLI /bilj. 9/, 50, bilj. 19; MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9/, 99, bilj. 324). Autori donose djelomičan transkript.

94

...fecit finem, quietationem, remissionem et pactum ser Gerardino aurifici recipienti nomine et vice Iohannis aurificis eius filii de ducatis L auri in auro... (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 9, fol. 95'; MARIJANA KOVAČEVIĆ /bilj. 9/, 99, bilj. 325). M. Kovačević donosi djelomičan transkript.

95

MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 99–100.

96

U 14. stoljeću splitsku su katedralu krasile čak dvije srebrne oltarne pale, no danas su sačuvani tek dijelovi jedne od njih – po svemu sudeći one starije, koja je već 1342. godine zabilježena u inventaru splitske stolne crkve. Premda su pojedini autori sačuvane likove jedanaestorice apostola i Bogorodice, danas pohranjene u riznici splitske katedrale, pokušali pripisati Ivanu Gerardinovu iz Pesara, analizom pisanih izvora iz kasnijih stoljeća utvrđeno je da je upravo njegova pala nepovratno izgubljena. O srebrnim palama splitske katedrale više u: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 87), 193; KRUNO PRIJATELJ (bilj. 4, 1952.); ANGELO LIPINSKY (bilj. 4); KRUNO PRIJATELJ (bilj. 4, 1963.); CVITO FISKOVIĆ (bilj. 4, 1970.); DEŠA DIANA – NADA GOGALA – SOFIJA MATIJEVIĆ

(bilj. 4, 1972.), 15, 27–28, 59–63, sl. 13–19; IVO PETRICIOLI (bilj. 9); DEŠA DIANA (bilj. 4, 1994.), 24, kat. br. 18; *Tesori della Croazia* (bilj. 4), 117–118; NIKOLA JAKŠIĆ, Srebrna oltarna pala u Kotoru, *Ars Adriatica*, 3 (2013.), 53–66, 53, 55; ARSEN DUPLANČIĆ, Preinake glavnog oltara splitske katedrale u XVII. stoljeću, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 43 (2016.), 303–334.

97

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 4, 1952.), 248–249; KRUNO PRIJATELJ (bilj. 4, 1963.), 18–19; IVO PETRICIOLI (bilj. 9), 51–52.

98

MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 101.

99

Vidi bilješku 83.

100

O Kolanovoj zlatarskoj djelatnosti u Zadru vidi: MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 81–83.

101

MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 83.

102

MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 83.

103

Vidi bilješke 73 i 74.

104

Ako su zlatar Kolan Ivanov iz Zadra i neki Kolan iz Zadra koji je zabilježen u svojstvu svjedoka 2. studenog 1362. godine ista osoba, tada spomenuti dokument predstavlja najraniji poznati spomen zlatara Kolana u Splitu. Vidi bilješke 73 i 74.

105

...*Bernardus Chiarini (?) de Florentia sponte promissit se obligando Radino Petchouich aurifici habitatori Spaleti dare et soluere (...) eidem centum et triginta librarum paruorum in dotem Stoiche filie Martini de Perono eius famule et future vxoris dicti Radini...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 6/3, Francesco da Bologna, fol. 103; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 197). C. Fisković donosi samo signaturu dokumenta.

106

...*Radinus Petchouich aurifex habitator Spaleti (...) recepisse a ser Bernardo Chiarini (?) de Florentia (...) pro dote Stoiche (...) eius famule et future vxoris dicti Radini centum quinquaginta librarum paruorum...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 6/3, Francesco da Bologna, fol. 107').

107

Njegovo je ime prije čitano kao Janko, iako je u izvoru navedeno kao *Iarco* (vjerojatno oblik imena Jaroslav). Usporedi: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1), 150.

108

...*Nichola Desse de Spaletto (...) dedit (...) (ad pa)stinandum Iarco Radmuseuich aurifici habitatori Spaleti (...) totam eius terram vretenorum circa XXX...* (DAZd, SSA, Kut. 2, Sv. 6/3, Francesco da Bologna, fol. 117; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 193). C. Fisković donosi samo signaturu. S obzirom na veličinu splitskog vretena, zlatar Jarko Radmušević uzeo je u zakup zemljište površine oko dva i pol hektara. O veličini splitskog vretena vidi u: MARIJA ZANINOVIĆ-RUMORA (bilj. 39).

109

...*Budislaus Dragoyeuich aurifex habitator Spaleti ex una parte et Radislaus Glupsich ex altera parte talem cambium et diuisionem inter se (...) dedit, permutauit, cambiauuit (...) omnis vitis (...) positum ad Dilatum...* (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/1, Petrus de Serçana, fol. 43'–44; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 195). C. Fisković donosi samo signaturu.

110

...*Matcus Radoslauich aurifex de Ragusio habitator Spaleti (...) dare debere (...) Georgio Dobrolouich magistro calcarii de Ragusio habitatori Spaleti ducatos nouem auri in auro et grossorum nouem quos (...) dictus Matcus (...) dare et soluere hinc ad vnum annum proxime venturis...* (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/1, Petrus de Serçana, fol. 53); CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 205). C. Fisković donosi samo signaturu.

111

...*Cum Marinus Stasolich mictat Nicolam filium suum Uenetas addiscendi artem aurificis et ser Theodossius Leonis promictat eidem Marino fac(ere) (?) et curare, quod ser Iancius Leonis eius frater qui nunc est Uenetiis fideiubet (eidem – prekriženo) pro dicto Nicolao magistro cum quo se accordauit addiscendi, idcirco dictus Marinus promisit eidem ser Teodossio, recipienti nomine dicti sui fratris eundem ser Iancium, inde presente, conseruare a dicta fideiussore et soluere si causis contigerit ipsum ser Iancium occasione dicte probatione (?) molestari eidem ser Iancio totum dampni quod haberet ipse ser Iancius propterea usque in libras C paruorum, sub obligatione omnium suorum bonorum et persone sue in (?) quam pro premissis constringendum...* (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/1, Petrus de Serçana, fol. 52'; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/ 150, bilj. 202). C. Fisković donosi samo signaturu i godinu u kojoj je sastavljen dokument, ali pritom navodi nepreciznu foliju: fol. 52 umjesto fol. 52'.

112

Zlatar Nikola Marinov spominje se i 13. travnja 1412. godine, kada se pojavljuje u ulozi svjedoka (DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 16/1, fol. 71).

113

...*Vodoy Çanibitolich (...) dedit, vendidit et tradidit Nicole aurifici filio Marini Stasolich terciam partem camarde et stacioni sue posite in ciuitate nova Spaleti in ruga (jedna riječ nejasna) (...) quam stationem habet pro diuiso cum dicto Nicolo (...) a parte vie ecclesie Sancti Cipriani (...) pro libras XV...* (AHAZU, I a 40b, fol. 22).

114

...*Marinus filius quondam Luce piscatoris de Almissio astrinxit se ad standum cum Nicola aurifice Marini Stasulich pro quatuor annis nuncupatis die presenti contractis ad artem aurifabrie. Dando victum et vestitum ut finitis quatuor annis dare debeat omnia vestimenta noua et cappellum de grissio et cetera et alia utensilia ad artem qua debentur (dvije riječi nečitke) ...* (DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 14/3, fol. 73').

115

...*Milcha vxor Iuannis Perpcich de Spaletto sana mente (...) Item reliquit vnam suam sclauinam et vnum plumancium a corporis pro lecto Marino Lucich aurifice...* (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 10, Franciscus de Placentia, fol. 56–56').

116

...*Radossius Uoletich aurifex et (...) tanquam comissarii ut asseruerunt Craychi Radigostich et Tuerdne vxori dicti quondam Crachi (!) ad publicum incantum (...) dederunt (...) Boichico Bilich (...) vites de vretenis circa XVIII (...) positas ad Smochouichum...* (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/2, Petrus de Serçana, fol. 118; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 196; TONIJA ANDRIĆ /bilj. 9/, 88, bilj. 455). C. Fisković navodi samo signaturu dokumenta, a T. Andrić ukratko tumači dokument, ali ne donosi transkript. Ime zlatara autorica prevodi kao *Radosij*.

117

...*Confessus et contentus fuit Radissius Uoletich aurifex habitator Spaleti se habuisse et recepisse a Dobrica uxor sua in denariis et fragumine libras (l – prekriženo) (par – prekriženo) quinquaginta paruorum pro dote ipsius Dobrice...* (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/2, Petrus de Serçana, fol. 163'; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 196). C. Fisković donosi samo signaturu.

118

... *Yuanes filius Mathei aurificis de Posega habitator Spaleti (se – prekržiženo) pelliparius (...)* promisit et conuenit Dionisio Cusme aurificis (pellipario – prekržiženo) de Posega pellipario habitatori Spaleti stare cum dicto Dionisio pro eius famulo... (DAZd, SSA, Kut. 3, Sv. 8/2, Petrus de Serčana, fol. 138; TONIJA ANDRIĆ /bilj. 9/ 200). T. Andrić donosi dijelomičan transkript dokumenta.

119

... *Danicha relicta Cranini (de – prekržiženo) Nepech de Spaletto locauit Petrum eius filium (...) ad habitandum et standum cum Radochena aurifice Petichouich de Spaletto (pro – prekržiženo) usque ad septem annos proxime venturos, talli pacto quod teneatur ipso Radochena ipso Petro docere artem suam predictam et ei dare uictum (et uestitum) condecemtem et (ostatak teksta oštećen) ...* (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 9, fol. 39; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, bilj. 201). C. Fisković donosi samo signaturu.

120

Više o tom zlataru u nastavku rada.

121

... *Radochena Petchouich aurifex habitator Spaleti et Dobriča eius vxor, de consensu et uoluntate dicti Radochene viri sui, confessi fuerunt et esse debitores Dese filie Dese de Spaletto librarum septuaginta tres (?) ex causa puri mutui ex bono amore restituti usque ad festum Sancti Iohannis Baptiste proxime venturum usque ad aliud festum Sancti Iohannis mensis iunii...* (AHAZU, I a 40b, fol. 53). Zlatar je u literaturi naveden kao Radokena Petković. Možda ne bi posve trebalo isključiti mogućnost da je riječ o zlataru Radinu Petkoviću, koji je u spisima zabilježen 1368. godine, iako je u dokumentima kao njegova žena navedena Stojka, a ne Deša. Veliko vremensko razdoblje od čak sedamnaest godina, koliko je prošlo od spomena Stojke, žene zlatara Radina Petkovića, do spomena Deše, žene zlatara Radohne Petkovića, otvara prostor pretpostavci da se možda radi o dvijema ženama istoga zlatara. Vidi bilješke 105 i 106.

122

... *Die predicto, ante domus habitationis Crexoli aurificis Stipanouich de Iadra et habitatori Spaleti (...) Crescolus predictus concessit et hinc dedit, possit, vendedit medietatem vnus eius domus (quam habet – prekržiženo) in ciuitatis Tragurii et medietatem vnus canipe (...)* soluere libras CXXX (ostatak teksta nečitak)... (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 9, fol. 57–58; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 206). C. Fisković donosi samo signaturu dokumenta, a ime zlatara čita kao Kresul Stipanović. U knjizi *Zadarski sredovječni majstori* isti autor tog zlatara navodi pod imenom Krševan Stjepanović, a u doktorskoj disertaciji M. Kovačević zabilježen je kao Krešul Stipanović. Usporedi: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 38, 1959.), 121; MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 102.

123

MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 102.

124

Mjesto podrijetla ne bi trebalo ograničiti na Imotski jer se pod pojmom Imota smatralo znatno šire područje, stoga navodimo da je iz Imote, a ne iz Imotskog. Za razliku od C. Fiskovića, ime zlatara čitamo kao *Jarko (Iarchus)*, a ne kao *Janko*. Usporedi: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1), 150.

125

... *vendidit, (dedit) et tradidit Iarcho aurifici habitatori Spaleti Radoslauich (vna – prekržiženo) et Dragachene Drazesich vxori dicti Iarchi habitatrici Spaleti vnam terram positam super terrenum Sancte Clare (...)*. Et hoc pro pretio libras XXXV paruorum, quod totium (pretium) dictus venditor contentus fuit habuisse a dictis emptores... (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 9, fol. 165').

126

... *dicta Dragachena et Iarchus (...)* contenti et confessi fuere teneri et dare debere suprascripto (...) libras XV paruorum occasione ueri

mutui, quos promisit eidem dare et soluere hinc ad festum Sancti Michaelis proxime futuris... (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 9, fol. 165'; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 207). C. Fisković donosi samo signaturu dokumenta.

127

... *(Iar)chus aurifex Radoslauich de Ymota (habitator) Spaleti contentus et confessus fuit habuisse et (rec)cepisse in dotem et nomine dotis a Dragachena (Dr)azesich habitatrici Spaleti eius uxorem libras centum(se)saginta sex et soldorum XII paruorum in denariorum, argetum (!)...* (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 9, fol. 169'; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 1/, 150, bilj. 207). C. Fisković donosi samo signaturu dokumenta.

128

... *et Nicola aurifex, omnes confratres fratralie Sancti Spiritus...* (AHAZU, I a 40b, fol. 53).

129

... *et Nicola Marcii aurifice testibus...* (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 10, Franciscus de Placentia, fol. 27').

130

... *presentibus (...)* et Nicola Marcii aurifice testibus... (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 10, Franciscus de Placentia, fol. 66').

131

Zlatar Juraj je neko vrijeme očito brinuo o Nikolinoj kćeri Nikoloti o kojoj je 27. svibnja 1412. godine brigu preuzeo njezin djed Marko Obradić, Nikolin otac. Iz dokumenta je jasno da je Juraj bio muž Dragoslave, druge bake rečene Nikolote, ali vjerojatno ne i Nikolotin djed (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 11/F, fol. 150').

U kakvom je odnosu Nikola bio sa zlatarom Petrom Kraninovic Nepekom teško je reći, ali na vezu među njima upućuje dokument u kojemu se Petar javlja kao Nikolin izvršitelj oporuke (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 11/F, fol. 134').

132

DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 11/F, fol. 155.

133

U spisima prve polovice 15. stoljeća zlatar se navodi i kao Petar Kraninov Nepek (*Petrus Cranini Nepech*), Petar Kraničević (*Pethar Cranicieuich*) i Petar Kraninović (*Petrus Craninouich*). Signature tih dokumenata donosimo u bilješci 136.

134

Vidi bilješku 119.

135

... *presentibus (...)* et Petar Cranoeuich aurifice de Spaletto... (DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 10, Franciscus de Placentia, fol. 49).

136

Budući da se rad odnosi na arhivske vijesti o splitskim zlatarima 14. stoljeća, za dokumente iz 15. stoljeća donosimo samo signature: DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 14/4, fol. 22'; DAZd, SSA, Kut. 4, Sv. 12/a, fol. 43; DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 11/E, fol. 124'; DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 11/F, fol. 134'; DAZd, SSA, Kut. 3a, Sv. 11/G, fol. 109; DAZd, SSA, Kut. 8, Sv. 23/4, fol. 171'; DAZd, SSA, Kut. 8, Sv. 23/6, fol. 253'; Na tog se zlatara možda odnosi i određeni broj dokumenata iz istog vremena u kojima se spominje neki zlatar Petar.

137

Vidi bilješku 11.

138

Veći broj arhivskih podataka o splitskim zlatarima i zlatarskim djelima u 15. stoljeću u korelaciji je s većim brojem sačuvanih izvora, ali i u očitom suodnosu sa znatno većim brojem djelatnih zlatara. Naime, u 15. stoljeću u Splitu zabilježeno je devedesetak zlatara i više od osam stotina dokumenata o njima te čak pedesetak

dokumenata u kojima se spominju zlatarski radovi sakralne i profane namjene. S druge strane, u 14. stoljeću zabilježeno je sveukupno sedamdesetak takvih dokumenata, uključujući i nekoliko spisa u kojima se spominju zlatarska djela, a koji nisu uvršteni u ovaj rad. O razvijenijem zlatarskom obrtu u Splitu tijekom 15. stoljeća svjedoči i nešto veći broj sačuvanih djela. O tome više u: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1), 151 i dalje; CVITO FISKOVIĆ, Zadarski zlatar Mate Dragonjić, *Radovi Instituta Jugoslavenske akademije u Zadru*, 13–14 (1968.), 101–111; DEŠA DIANA – NADA GOGALA – SOFIJA MATIJEVIĆ (bilj. 4, 1972.); DEŠA DIANA (bilj. 41, 1994.); DEŠA DIANA (bilj. 4, 1996.). Na arhivskim podatcima o splitskom zlatarstvu 15. stoljeća zahvaljujem profesoru Emilu Hilji, koji mi je na uvid dao svoje bilješke.

139

Vidi bilješku 100.

140

Statut grada Splita – Splitsko srednjovjekovno pravo (bilj. 59), 66, 67, Reformacije: Gl. LXXIII. Primjerice, u Zadarskom statutu iz 1305. godine ne postoje odredbe vezane za ijedan aspekt funkcioniranja zlatarskih radionica, jer se on »uopće ne bavi problemima obrtničke proizvodnje« (NADA KLAJČ – IVO PETRICIOLI, *Zadar u srednjem vijeku do 1409.*, Zadar, 1976., 464).

141

Statut grada Splita – Splitsko srednjovjekovno pravo (bilj. 59), 68, Knjiga četvrta: Gl. CXXI. O kvaliteti srebra u statutima drugih srednjovjekovnih dalmatinskih gradova više u: MARIJANA KOVAČEVIĆ (bilj. 9), 621–622, s ondje navedenom literaturom.

142

Poznato mi je svega nekoliko takvih splitskih dokumenata iz 14. stoljeća, koje zbog opsežnosti ovoga rada i same teme nismo uvrstili.

Summary

Đurđina Lakošeljac

Archival Notices on Split's Goldsmiths in the 14th Century

Goldsmithing in late medieval Split is one of the less studied segments of national goldsmithing heritage from the 14th and 15th centuries. While the body of preserved goldsmiths' work has received somewhat more attention in previous studies, only modest research has been done on the goldsmiths of Split at that time. A more systematic investigation of the archives of the Old Split Municipality, parts of which are kept in the State Archives in Zadar and the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb, has resulted in expanding the existing 14th-century index of goldsmiths and in increasing the number of archival notices about them. The results of this research are presented in this paper, which collects all previously known and newly discovered documents about some thirty goldsmiths recorded in the archival sources for the period 1341–1400, based on which the previous knowledge about them has been synthesized.

Since the archives of the 14th-century notarial office in Split are fragmentarily preserved, the earliest data on goldsmiths are found only from the 1340s, when goldsmiths Matul, Dujam Matulov, Milgost Poznanov, Janucije, Zanjolo, Maroje and Peruša are recorded in Split. In the second half of the century, one finds the goldsmiths Vukac, Vukac Kranislavov, Klapo, Vukac called Stameta, Ivan Jakovljević (Jakobić), Juraj, Juraj Ivanov from Zagreb, Jakov Rolandov from Piacenza, Pavle from the Albanian Drisht, Ivan, Ivan Gerardinov from Pesaro and his father Gerardin Ivanov, Kolan Ivanov Parkošević from Zadar, Radin Petković,

Radohna Pet(i)ković, Jarko Radmušević, Jarko Radoslavić from Imota, Budislav Dragojević, Matko Radoslavić from Dubrovnik, Radoš Voletić, Kuzma and Matej from Požega, Kršul Stipanović from Zadar, Nikola Marinov Stasolić, Nikola, Nikola Markov (Marković), and Petar Kraninov (Kranojević) Nepek. Most goldsmiths are recorded in only a few documents, in which they mostly appear in the context of private affairs or as witnesses. Unfortunately, notices on their business are extremely rare, which makes it impossible to draw conclusions about their goldsmithing activity, and thus engage in a more detailed analysis of the development of the goldsmith's trade. Nevertheless, some documents are more directly related to the activities of individual goldsmiths and provide a partial insight into some aspects of the trade. In this context, apprenticeship contracts are extremely important, as they clearly testify to the transmission of goldsmith's skills to new generations; but so are the contracts on business associations and loans concluded for the purpose of gaining joint profit.

Although the preserved documents mainly refer to the private affairs of goldsmiths and their appearance as witnesses, they help us assemble a corpus of goldsmiths and determine their chronological parameters, and thus to lay the foundations for some future, more comprehensive research of late medieval goldsmithing in Split.

Keywords: goldsmithing, goldsmiths, Split, 14th century, archival sources